

Fagrappport samisk kultur- og næringsutøvelse

Konsekvensutredning Alta kraftverk aggregat 3 (A3)

Revisjonshistorikk

Rev	Dato	Beskrivelse av endringen	Utarbeidet av	Kontrollert av
01	13.12.2024	Utkast til gjennomsyn hos Statkraft	NO1F8T	NOMILS
02	02.04.2025	Revidert versjon etter kommentarer fra Statkraft	NO1F8T	NOMILS
03	21.05.2025	Supplering av tabell for samlet konsekvens	NO1F8T	NOMILS
04	17.09.2025	Innarbeidet samisk oversettelse	NO1A8K	NOMILS

Sweco Norge AS	967032271
Prosjekt	Alta Kraftverk A3
Prosjektnummer	10241264
Kunde	Statkraft
Opprettet av	NO1F8T

Innhold

Čoahkkáigeassu	4
Sammendrag	6
1 Rammer for utredningen	8
1.1 Hva er en konsekvensutredning?	8
1.2 Bakgrunn for prosjektet	8
1.3 Områdebeskrivelse	8
1.4 Dagens driftssituasjon for Alta kraftverk	9
1.5 Tiltaksbeskrivelse	11
1.6 Utredningskrav	18
1.7 Nullalternativet (referansesituasjon).....	18
1.8 Influensområde for samisk kultur- og næringsutøvelse	19
2 Metode og faglig grunnlag	20
2.1 Metodikk for utredning.....	20
2.2 Definisjon av fagtema og underkategorier	20
2.3 Overordnede føringer	21
2.4 Beskrivelse av kunnskapsgrunnlaget.....	24
2.5 Usikkerhet ved kunnskapsgrunnlaget	25
3 Beskrivelse av dagens situasjon	26
3.1 Samisk nærings- og kulturutøvelse.....	26
3.2 Tradisjonell utmarksbruk	27
3.3 Sosiokulturelle forhold	28
3.4 Barn og unge.....	30
3.5 Sikre dyrka og dyrkbar jord for samisk kulturutøvelse	30
4 Konsekvensanalyse.....	31
4.1 Samisk nærings- og kulturutøvelse.....	31
4.2 Tradisjonell utmarksbruk	31
4.3 Sosiokulturelle forhold	32
4.4 Usikkerhet ved konsekvensanalysen	33
5 Samlet konsekvens for samisk kultur- og næringsutøvelse	34
6 Skadereduserende tiltak.....	35
6.1 Forutsatte tiltak.....	35
6.2 Foreslåtte tiltak	35
Referanser	36

Čoahkkáigeassu

Čielggadeami duogáš

Statkraft Energi AS pláne sajáiduhttit goalmát aggregáhta (A3) Áltá fápmorusttegii, mii boahdá lasihit beavttu 120 MW :iin ja buvttadeami 100-150 GWh:iin jahkásaččat. Fápmorusttega ledje álgoálggu rájes juo ráhkkanahhtten viiddidit, muhto váilevaš neahttakapasitehta lea dássázii hehtten čađaheami. Manjel go 420 kV linnjá gárvvistuvvui Romssas Áltá bokte Skáidái, lea doarvái kapasitehta ja ráđđehusa ángiruššan fápmohuksema ektui lea váikkuhan dasa ahte Statkraft lea ođđasit bidjan plánaid johtui A3 ektui.

Prošeaktaguovlu lea árbevirolaš sámi guovlluid siskkobealde Finnmárkkus. Statkraft Energi AS lea danne bivdán Sweco ráhkadit váikkuhusčielggadeami fágafáddái sámi kultuvra- ja ealáhusdoaimmaheapmi, dan oktavuodas go ođđa aggregáhta (A3) galgá sajáiduhttot Áltá fápmorusttegii. Fágafáddá “sámi kultuvra- ja ealáhusdoaimmaheapmi” referere daidda čielga kultuvrralaš, historjjálaš ja gielalaš práksisiidda mat earuhit sápmelaččaid majoritehtaálbmogis, ja sistisdoallá iešguđetlágan hámiid ealáhusdoaimmaheamis, gielas, meahcásteamis ja sosiokultuvrralaš dilálašvuodain. Sámi boazodoallu čielggaduvvo sierra fágaporttas.

Loahppaárvoštallan sámi kultur- ja ealáhusdoaimmaheami fágafáttás

Tabell 1-1: Oppsummering av konsekvenser for samisk kultur- og næringsutøvelse.

	Oassefádda	Molssaeaktu 0	Molssaeaktu 1
Váikkuhusčielggadeapmi sámi kultuvra- ja ealáhusdoaimmaheamis	Luondu vuodđun sámi kultur- ja ealáhusdoaimmaheamis	0	Unnán váikkuhus
	Árbevirolaš meahcásteapmi	0	Unnán váikkuhus
	Sosiokultuvrralaš dilálašvuodát	0	Veahá negatiiva*
	Mánát ja nuorat	0	Ii relevánta
	Gilvojuvvon eana ja gilvvihahti eana sámi kulturdoaimmaheapmái	0	Ii relevánta
	Loahpalaš árvoštallan sámi kultur- ja ealáhusdoaimmaheapmái	Ii rievdan dálá doallovuogádaga ektui	Veahá negatiiva*
	Ákkasteapmi obbalaš váikkuhussii		Árvvoštallojuvvon oassefáttáin lea ovttá fáttás váikkuhusgráda <i>veahá negatiiva</i> , guovtti fáttás lea <i>unnán váikkuhus</i> ja guokte fáttá <i>eai leat relevánttat</i> čielggadeapmái. Oassefáddá mas lea <i>veahá negatiiva</i> váikkuhus dagaha ahte obbalaš váikkuhus biddjo <i>veahá negatiivan</i> .

* Eaktuduvvon das mo proseassa ja gulahallan viidáset čađahuvvo.

Álttá – Guovdageainnu čázádaga biras lea árbevirolaččat adnon iešguđetlágan sámi kultur- ja ealáhusdoaimmaheapmái, earret eará mátkkeealáhussii, guolásteapmái, bivdui ja eará meahcástallamii.

Váikkuhus sámi kultur- ja ealáhusdoaimmaheami ektui árvoštallojuvvo leat **unnán**, sivas go lea stuora gaska huksehusguovllu ja dálá mátkkeealáhusa gaskkas. Vejolaš muosehuhttimat bohtet leat dušše gaskaboddosaččat huksehusáigodagas.

Váikkuhus *árbevirolaš meahcásteami* ektui árvoštallojuvvo leat **unnán**, go doaibmabidju ii vurdojuvvo buktit bistevas váikkuhusaid huksehusbargu maŋnel. Huksehusáigodagas sáhtta váikkuhus goitge šaddat veahá negatiivan, sivas eanet rieja ja johtolaga Savvongearinnus.

Váikkuhus *sosiokultuvrralaš dilálašvuodaid* ektui árvoštallojuvvo šaddat **veahá negatiivan**, historjjálaš dilálašvuodaid geažil, čadnon áitagii buođđudit Máze dalle go Álttá fápmorusttet huksejuvvui. Man muddui eahpesihkarvuotta ja noađđi Máze álbmogii šadda bistevažžan, lea earret eará dan duohken mo proseassa ja gulahallan čuovvovuvvo proševtta viidáset ceškiin.

Vuollekategoriijat *mánát ja nuorat* ja *gilvvihatti ja gilvojuvvo eana sámi kulturdoaimmaheapmái*, eai árvoštallojuvvo relevántan, go čielggadeamis eai leat bohtán ovdan doaimmat mat leat čadnon dáidda kategoriijaide čielggadeami siskkobealde.

Vahágii geahpideaddji doaibmabijut

Statkraft lea geatnegahtán iežas čadahit doaibmabijuid geahpedan dihte hehttehusaid proševttas. Muhtin doaibmabijut leat juo sajáiduhhton plánaide, go fas earát leat evttohuvvon váikkuhusčielggadeami vuodul.

Eaktuduvvon doaibmabijut

Čuovvovaš doaibmabijut leat juo sajáiduhhton dahje bohtet sajáiduvvat konsešuvdnaohcamii:

- Statkraft doallá rabas diehtajuohkinčoahkkima Álttás oktii jagis proševtta jođu birra.
- Statkraft doallá ođđa álbmotčoahkkima Mázes konsešuvdnaohcama ja dan gieđahallama oktavuodas.

Evttohuvvon doaibmabijut

Čuovvovaš doaibmabijut leat evttohuvvon váikkuhusčielggadeami geažil, muhto eai leat oassin konsešuvdnaohcamis:

- Árvoštallat dárbbu eanet álbmotčoahkkimiidda dahje sullasaš arenaid gulahallamii/diehtajuohkimii plánen- ja čadahanáigodagas, mas báikkálaš álbmot Mázes ja muđuid sámi álbmot Álttás ja Guovdageainnus bovdejuvvojit erenoamážit.

Eahpesihkarvuoda árvoštallan

Gávdno unnán almmolaš diehtu olámuttus sámi kultur- ja ealáhusdoaimmaheamis, erenoamážit dán guovllus. Dattetge gávdnojit dieđut mat govvidit sámi, historjjálaš geavaheami dáid guovlluin Álttá ášši oktavuodas. Váilevas dáhta guovllu dálá geavahusas dahká hástaleaddjin čuvgehit tematihka. Čielggadanbargu lea eanas čadahuvvon beroštumiid kártema ja relevánta informánttaid jearahallama bokte, numo Sámediggi, suohkanat, oasálaččat ealáhusain ja organisašuvnnat, dainna ulbmiliin ahte beassat govvidit sámi kultur- ja ealáhusdoaimmaheami. Diehtovuoddu árvoštallojuvvo danne leat doarvái mearrádušvuoddu konsešuvnna vejolaš mearrádussii.

Sammendrag

Bakgrunn for utredningen

Statkraft Energi AS planlegger å installere et tredje aggregat (A3) i Alta kraftverk, som vil øke effekten med 120 MW og produksjonen med 100–150 GWh per år. Kraftverket ble opprinnelig forberedt for utvidelse, men manglende nettkapasitet har hittil hindret gjennomføringen. Etter fullføringen av 420 kV-linjen fra Troms via Alta til Skaidi er det nå tilstrekkelig kapasitet, og regjeringens satsing på kraftutbygging i Finnmark har bidratt til at Statkraft har gjenopptatt planene for A3.

Prosjektområdet ligger innenfor tradisjonelle samiske områder i Finnmark. Sweco har derfor på oppdrag fra Statkraft Energi AS utarbeidet en konsekvensutredning for fagtema samisk kultur- og næringsutøvelse, i forbindelse med bygging av nytt aggregat 3 (A3) i Alta kraftverk. Fagtemaet «samisk kultur- og næringsutøvelse» refererer til de distinkte kulturelle, historiske og språklige praksisene som skiller samer fra majoritetsbefolkningen, og omfatter ulike former for næringsutøvelse, språk, utmarksbruk og sosiokulturelle forhold. Samisk reindrift utredes i egen fagrapport.

Hovedkonklusjon for fagtemaet samisk kultur- og næringsutøvelse

Tabell 1-1: Oppsummering av konsekvenser for samisk kultur- og næringsutøvelse.

	Deltema	Alternativ 0	Alternativ 1
Konsekvensutredning samisk kultur- og næringsutøvelse	Naturen som grunnlag for samisk nærings- og kulturutøvelse	0	Ubetydelig konsekvens
	Tradisjonell utmarksbruk	0	Ubetydelig konsekvens
	Sosiokulturelle forhold	0	Liten negativ*
	Barn og unge	0	Ikke relevant
	Dyrka mark og dyrkbar jord for samisk kulturutøvelse	0	Ikke relevant
	Samlet vurdering for samisk kultur- og næringsutøvelse	Ingen endring i forhold til dagens driftsforhold	Liten negativ*
	Begrunnelse for samlet konsekvens		Av de vurderte deltemaene har ett deltema konsekvensgraden <i>liten negativ</i> , to deltema har <i>ubetydelig</i> konsekvensgrad og to deltema er <i>ikke relevante</i> for utredningen. Deltemaet med liten negativ konsekvensgrad er førende for at samlet konsekvens er satt til <i>liten negativ</i> .

* Betinget av hvordan prosessen og kommunikasjonen i videre faser blir gjennomført.

Området rundt Alta-Kautokeinovassdraget er tradisjonelt brukt til ulike typer samisk kultur- og næringsutøvelse, deriblant næring innfor reiseliv, fiske, jakt og annen utmarksbruk.

Konsekvensen for *samisk nærings- og kulturutøvelse* vurderes å være **ubetydelig**, på grunn av stor avstand mellom anleggsområdet og den pågående reiselivsaktiviteten i området. Eventuelle forstyrrelser vil kun være midlertidige i anleggsperioden.

Konsekvensen for *tradisjonell utmarksbruk* vurderes å være **ubetydelig**, fordi tiltaket ikke er ventet å gi varige virkninger etter endt anleggsarbeid. I anleggsfasen kan konsekvensen blir midlertidig liten negativ, på grunn av økt støy og trafikk på Stillaveien.

Konsekvensen for *sosiokulturelle forhold* vurderes å kunne bli **liten negativ**, på grunn av historiske forhold knyttet til neddemmingstrusselen av Masi da Alta kraftverk ble bygget. Hvorvidt usikkerhet og belastninger for befolkningen i Masi vil bli en vedvarende effekt av prosjektet, avhenger blant annet av hvordan prosessen og kommunikasjonen blir gjennomført i videre faser av prosjektet.

Underkategoriene *barn og unge* og *dyrkbar og dyrka jord for samisk kulturutøvelse* vurderes som ikke relevant, ettersom utredningen ikke har avdekket funksjoner knyttet til disse kategoriene innenfor utredningsområdet.

Skadereduserende tiltak

Statkraft har forpliktet seg til å gjennomføre tiltak for å redusere ulempene av prosjektet. Noen tiltak er allerede innarbeidet i planene, mens andre er foreslått basert på konsekvensutredningen.

Forutsatte tiltak

Disse tiltakene er allerede innarbeidet eller vil bli inkludert i konsesjonssøknaden:

- Statkraft kjører et åpent informasjonsmøte i Alta en gang i året om prosjektets fremdrift.
- Statkraft holder et nytt folkemøte i Masi i forbindelse med konsesjonssøknad og behandlingen av denne.

Foreslåtte tiltak

Disse tiltakene er foreslått som følge av konsekvensutredningen, men er ikke en del konsesjonssøknaden:

- Vurdere behov for flere folkemøter eller lignende arenaer for kommunikasjon/informasjon gjennom planleggings- og gjennomføringsfasen, der lokalbefolkningen i Masi og øvrig samisk befolkning i Alta og Kautokeino kommuner inviteres spesielt.

Vurdering av usikkerhet

Det finnes lite offentlig tilgjengelig informasjon om samisk kultur- og næringsutøvelse, særlig i dette området. Derimot finnes informasjon som beskriver samisk, historisk bruk av området i forbindelse med Altasaken. Begrenset data om dagens bruk av området gjør det utfordrende å belyse tematikken. Utredningsarbeidet har i stor grad bestått av interessentkartlegging og intervjuer med relevante informanter, slik som Sametinget, kommuner, næringsaktører og organisasjoner, med et siktemål om å belyse samisk kultur- og næringsutøvelse tilstrekkelig. Kunnskapsgrunnlaget vurderes derfor som tilstrekkelig som beslutningsgrunnlag for et eventuelt vedtak av konsesjon.

1 Rammer for utredningen

1.1 Hva er en konsekvensutredning?

Konsekvensutredninger skal sikre at hensynet til miljø og samfunn blir synliggjort ved utarbeidelse av planer og tiltak. Kunnskapen fra konsekvensutredningen skal legges til grunn for valg av alternativer og ved detaljutforming av de planlagte tiltakene. Konsekvensutredningen inngår i beslutningsgrunnlaget for de myndighetene som skal avgjøre om en plan eller et tiltak kan gjennomføres og på hvilke vilkår.

Konsekvensutredningen skal omtale alle fagtemaer innenfor miljø og samfunn, men legge størst vekt på temaer tiltaket kan få vesentlige virkninger for. Utredningene for de ulike fagtemaene kan skrives samlet i en felles rapport eller deles opp i egne fagrapporter for de enkelte fagtemaene. Konsekvensene for de ulike fagtemaene skal sammenstilles og det skal fastsettes en samlet konsekvens av planen eller tiltaket for miljø og samfunn.

Formålet med delutredningen for fagtema samisk kultur- og næringsutøvelse er å skaffe kunnskap om hvilke virkninger det planlagte tiltaket vil kunne ha for verdier innen fagtemaet.

1.2 Bakgrunn for prosjektet

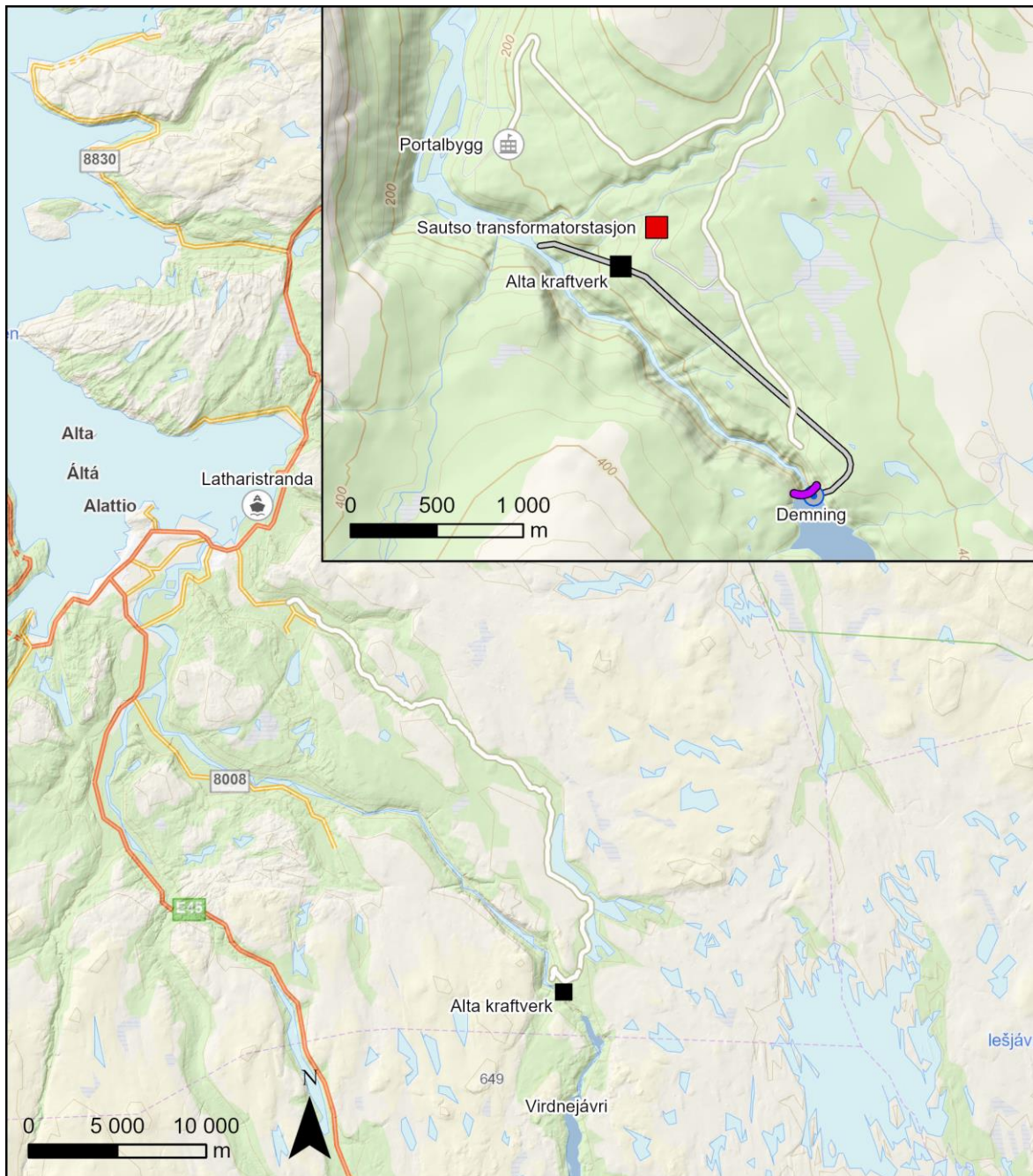
Statkraft Energi AS utreder og planlegger for et nytt aggregat 3 (A3) i Alta kraftverk, i Alta kommune. Tiltaket vil kunne gi en økning av kraftverkets installerte effekt med 120 MW og økning i årlig produksjon på mellom 100 og 150 GWh pr år.

Alta kraftverk ble satt i drift med to aggregater (A1 og A2) i 1987. Under planlegging og bygging av kraftverket ble det tilrettelagt for at kraftverket på et senere tidspunkt kunne utvides med et tredje aggregat (A3), dersom større kapasitet i kraftnettet kom på plass. Kraftverket er derfor fysisk klargjort for installasjon av A3, ved at tilløp- og avløpstunell, trafohall, bryterhall og maskinsal er klargjort med tilstrekkelig plass til at A3 kan bygges inn. Under maskinsalgulvet er det en tom fjellhall som er tenkt å huse generator og turbin. Statkraft har ved flere anledninger vurdert installasjon av A3, men manglende nettkapasitet har ikke gjort det mulig å få kraften ut. Da 420 kV-linja fra Troms via Alta til Skaidi ble ferdigstilt og satt i drift for et par år siden, ble nettet forsterket slik at kraften fra A3 kan mates inn i nettet.

1.3 Områdebeskrivelse

Alta kraftverk ligger i Altaelva i Alta-Kautokeinovassdraget (Figur 1-1). Altaelva renner gjennom Kautokeino kommune og Alta kommune med utløp til Altafjorden. Elva er 240 km lang og nedbørfeltet strekker seg over ca. 9 000 km². Alta kraftverk ligger ca. 40 km fra Altaelvas utløp til fjorden, og utnytter et fall på 185 meter fra det 18 kilometer lange magasinet Virdnejávri. Kraftverket og damanlegget ligger i Alta kommune, mens magasinet for det meste ligger i Kautokeino kommune.

Adkomsten til anlegget går via Alta, fra E6 via Tverrelvdalsveien og Stillaveien, opp til demningen og til portalbygget med inngangen til selve kraftverket (Figur 1-1).

Figur 1-1: Oversiktskart som viser Alta kraftverk og plasseringen langs Alta-Kautokeinovassdraget, i Alta og Kautokeino kommuner. Kilde: (NVE, u.d.c)

1.4 Dagens driftssituasjon for Alta kraftverk

Virdejavrimagasinet er et høydemagasin, og reguleres mellom HRV 265 moh og LRV 200 moh (høyeste og laveste regulerte vannstand). Inntaket til kraftverket er i magasinet, mens utløpet ligger 2,1 km nedstrøms (nordvest for) betongdammen (Figur 1-2). Flomvann føres forbi betongdammen gjennom flomtunneler, som har utløp til elva ca. 0,3 km nedstrøms betongdammen (Figur 1-2). Fra utløpet av flomtunnelen til utløpet fra kraftstasjonen, over en strekning på ca. 1,8 km, består vannføringen av flomvann fra dammen samt et marginalt lokalt tilsig.

Figur 1-2: Strekningen mellom A) utløpet av flomtunnelene og B) utløpet av kraftverket, hvor dagens vannføring består av flomvann fra dammen og et marginalt lokalt tilsig. Foto: Statkraft.

Kraftverket har i dag installert to aggregater med effekt på til sammen 153 MW. Når vannføringen i vassdraget overstiger kraftverkets slukeevne og magasinet er fullt, må det overskytende vannet tappes forbi dammen gjennom flomtuneller. Magasinvolumet er begrenset. Magasinet tappes normalt ut i løpet av servinteren og i forkant av vårflommen, og fylles opp igjen av smeltevann i løpet av noen få dager når vårflommen starter.

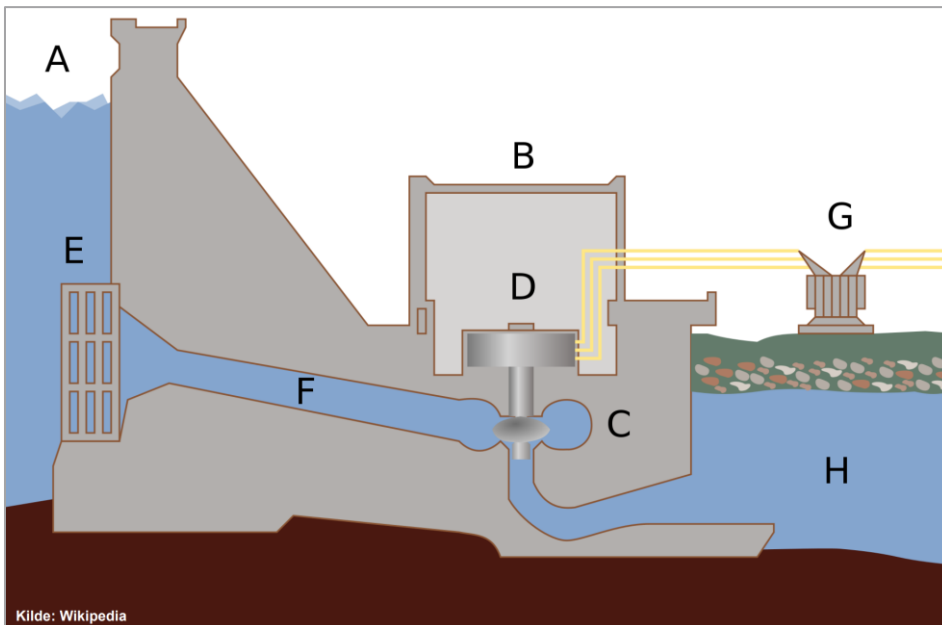
Alta kraftverk har et strengt manøvreringsreglement, med detaljerte beskrivelser av hvordan tappingen fra magasinet skal gjennomføres. Et rådgivende manøvreringsråd (NVE, Alta Laksefiskeri Interessentskap (ALI), Statsforvalteren og Statkraft) følger opp at tappingen skjer i henhold til reglementet. Manøvreringsreglementet gjør at kraftverket i stor grad driftes som et elvekraftverk, hvor tappingen tilsvarer tilsiget i elva. Dagens driftsmønster er jevn kjøring på tilsig. Tappingen fra Virdnejávri og kravet til vintervannføring gir en mer stabil og høyere vintervannføring nedstrøms kraftverket enn naturlig vannføring.

Statkrafts driftspersonell benytter Stillaveien for tilkomst til Alta kraftverk. Dette omfatter både daglig drift og nødvendig vedlikehold, i henhold til gjeldende konsesjon for anlegget. Bommen ved Stilla er stengt vår (1.5 - 20.6) og høst (1.10 - 1.12) av hensyn til reindrifta. I periodene når bommen er åpen, er det fri ferdsel på veien for alle. I periodene når bommen er stengt, har Statkraft og Statnett (inkludert underleverandører), fjellstuene, eiere av telemaster og annen infrastruktur samt reindrifta tilgang til å benytte veien.

1.5 Tiltaksbeskrivelse

1.5.1 Nytt aggregat 3 (A3)

Da Alta kraftverk ble bygget ble det planlagt for installasjon av et tredje aggregat (A3). Vanntuneller, maskinhall, rom til transformator og tekniske støtteanlegg er allerede på plass i fjellanlegget (Figur 1-3). Det som gjenstår er installasjon av turbin, generator og transformator (pkt. C og D) i den klargjorte maskinhallen.

Figur 1-3: Øverst: Fjellhallen i Alta kraftverk med eksisterende aggregater (A1 og A2) og den klargjorte plassen for aggregat 3 i bakkant. Foto: Statkraft. Nederst: Skisse over vannkraftverk med inntaksmagasin (A), kraftstasjon (B), turbin (C), generator (D), varegrind (E), tilløpstunnel (F), transformator (G) og avløp (H). Nytt aggregat 3 medfører installasjon av ny turbin, generator og transformator inne i den klargjorte kraftverkshallen. Kilde: (Wikipedia, u.d.)

I fjellhallen er det plass til å sette inn et nytt aggregat med effekt på 120 MW, uten å utvide det eksisterende fjellrommet. Sammen med A3 installeres det også en ny forbislippingsventil med kapasitet på 18 m³/s. Denne ventilen vil bygges inn i sidene på eksisterende fjellhall for A3, men trenger et nytt boret avløp inn til utløpstunnelen for å få vannet ut. Massene fra disse tilpasningene av fjellhallen og det borede avløpet utgjør rundt 250 m³ fast fjell. Fjellmassene som tas ut vil blant annet bli brukt i opparbeidelsen av parkeringsplassen utenfor kraftverket. Ut over dette medfører ikke uttaket behov for etablering av nye tipper og massedeponier i terrenget på overflaten.

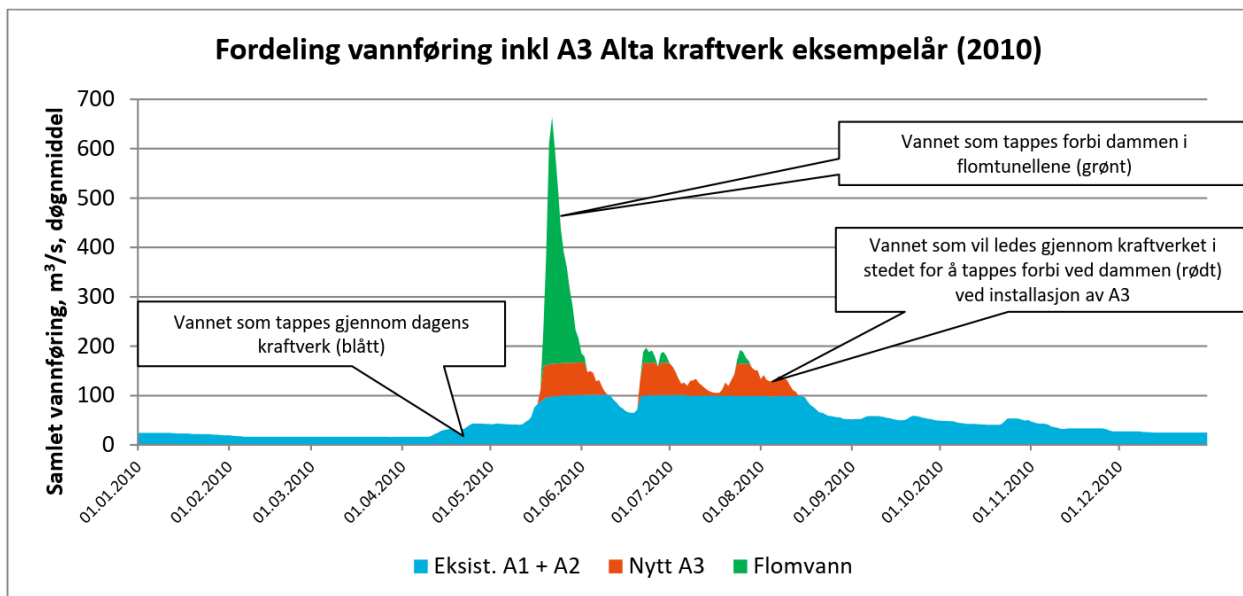
Dagens to aggregater har ikke overlappende driftsområder. Det minste aggregatet, A1, er i drift for vannføringer opp til 33 m³/s. Det store, A2, overtar fra 33 m³/s og videre oppover for høyere vannføringer. For A2 er vannføringer mellom 33 m³/s og 38 m³/s et utfordrende intervall å kjøre anlegget på, hvor det er vanskelig å oppnå optimal drift. Et viktig mål med design av et nytt aggregat A3 er å oppnå gode driftsforhold for vannføringer som overlapper for de to eksisterende aggregatene.

1.5.2 Produksjonsgevinst

Kraftverkets installerte effekt er i dag mindre enn det kraftverket opprinnelig ble designet for og det som var potensialet. En følge av dette er at en betydelig mengde vann hvert år tappes forbi dammen gjennom flomtuneller om våren, sommeren og høsten. Det er noe av dette vannet som nå planlegges utnyttet av et nytt aggregat 3 (A3) i kraftverket.

I dag tappes flomvann forbi dammen når vannføringen i elva er over 99 m³/s. Dagens flomtap utgjør en betydelig mengde tapt energi per år. Som eksempel for perioden 2006 til 2018 varierte det totale flomtapet tappet fra dammen mellom 180 og 375 GWh pr år. Til sammenligning produserer Adamselv kraftverk (hele regulering) med to kraftverk (Adamselv og Offervann) 202,2 GWh.

Det er ikke teknisk og økonomisk mulig å nyttiggjøre seg av alt flomvannet, men deler av flomtapet kan utnyttes med et tredje aggregat. Figur 1-4 illustrerer tappingen fra dammen i et eksempelår, dersom A3 på 120 MW hadde vært installert. Ved installasjon av A3 øker kraftverkets slukeevne og en større andel av flomvannet (rødt) vil ledes gjennom kraftverket, i stedet for at det tappes via flomtunellene.

Figur 1-4: Illustrasjon av hvordan vannet som tappes fra dammen vil fordele seg i et eksempel år, dersom aggregat 3 installeres. Kilde: Statkraft

Økt årsproduksjon ved installasjon av A3 vil variere med tilsiget, nedbør og hvor brått smeltingen skjer på våren. Produksjonen vil ligge et sted mellom 100 til 150 GWh pr år. Dersom smeltingen skjer sakte, vil flomvannet fordele seg over lengre tid og en større andel av smeltevannet kan gå til produksjon. Skjer smeltingen hurtig vil en større andel gå via flomtunnelene og man får noe lavere produksjon. Figur 1-4 viser en vårflo som når maksimal vannføring på ca. 650 m³/s. De største flommene målt i elva har vært på over 1000 m³/s.

1.5.3 Hydrologi og manøvreringsreglement

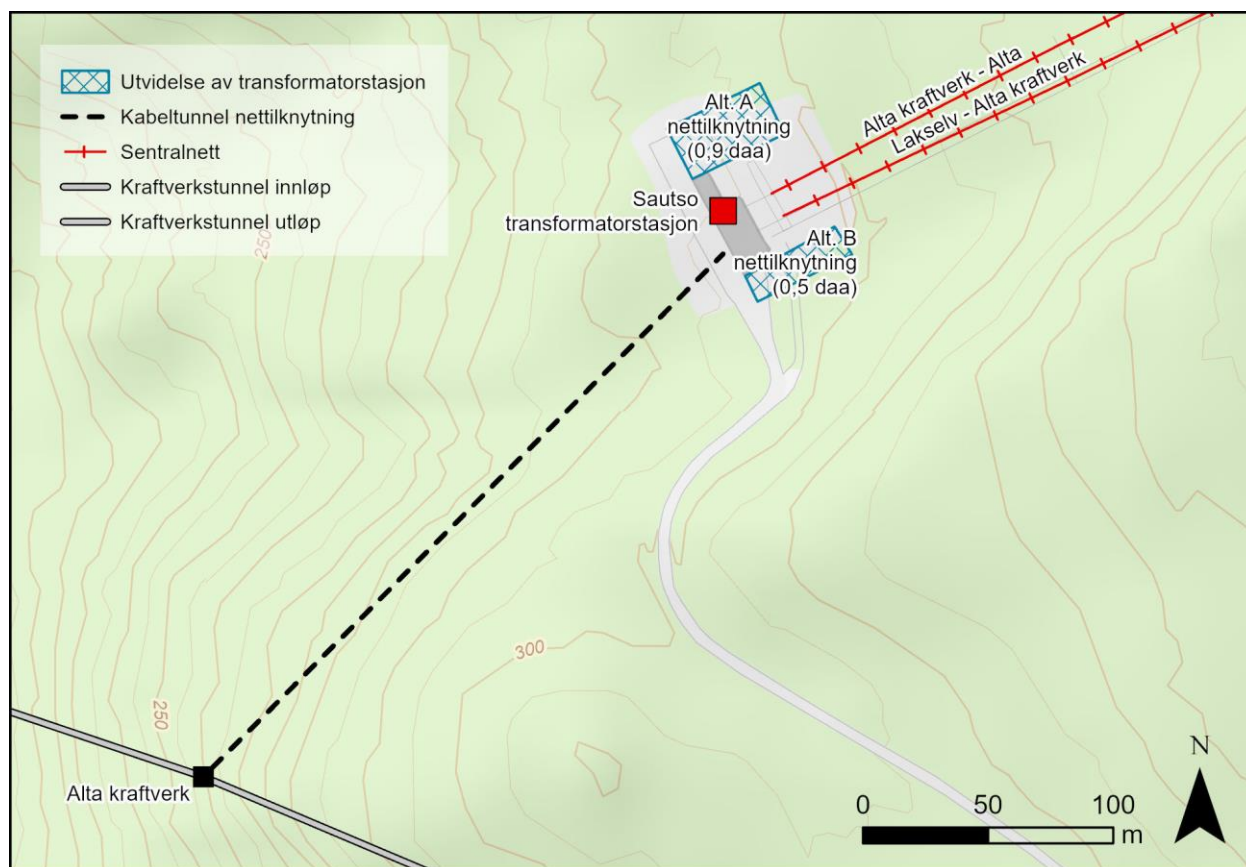
Dersom mer av flomvannet blir ledet gjennom kraftverket, vil dette føre til redusert flomvannføring deler av året på den ca. 1,8 km lange strekningen mellom utløpet av flomtunellene (punkt A) og kraftverket

(punkt B; **Feil! Fant ikke referanseilden.**). Elvestrekningen er ikke lakseførende, svært utilgjengelig og har kun vannføring fra lokalt tilsig utenom flomperioden i dagens situasjon.

Nytt aggregat A3 medfører ikke endringer i manøvreringsreglementet for magasinet i Virdnejávri. Det betyr at vannstand og isforhold blir uendret og i henhold til dagens drift av kraftverket. Også nedstrøms utløpstunnelen for kraftverket blir vannføringer og andre hydrologiske forutsetninger uendret og i henhold til dagens situasjon.

1.5.4 Nettilknytning

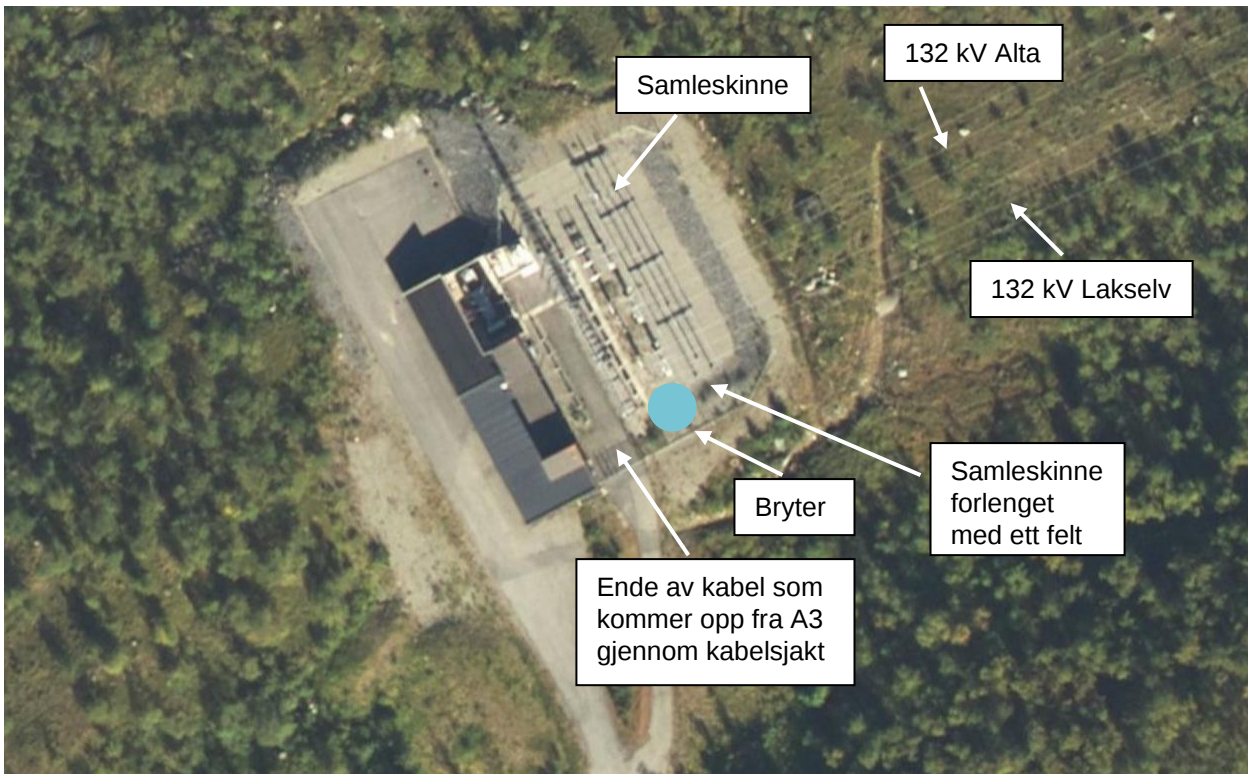
Alta kraftverk er tilknyttet kraftnettet gjennom kabler som går i tunnel fra kraftverket til Sautso transformatorstasjon (Figur 1-5). Eksisterende kabeltunnel fra kraftverket til transformatorstasjonen har kapasitet til og er allerede klargjort for kabel fra et tredje aggregat (A3).

Figur 1-5: Alta kraftverk er tilknyttet Sautso transformatorstasjon gjennom kabler i tunnel. Transformatorstasjonen er videre knyttet til kraftnettet gjennom to 132 kV luftledninger som går til henholdsvis Alta og Lakseelv. Nytt aggregat 3 vil kreve noe utvidelse av Sautso transformatorstasjon. Statkraft har skissert to ulike alternativer A og B for utvidelse mot enten A) nordvest eller B) sørøst.

Produksjonen fra A3 vil føres via kabeltunnelen ut til koblingsanlegget ved Sautso transformatorstasjon. Eksisterende koblingsanlegg har tre bryterfelt og kabeltunnelen kommer ut like ved disse. Bryterstasjonen må utvides med ett felt (fra dagens tre felt til totalt fire felt) i forlengelsen av eksisterende anlegg. Det er foreløpig ikke avklart hvor utvidelsen av transformatorstasjonen vil skje. Statkraft har skissert to ulike alternativer for utvidelse mot enten A) nordvest eller B) sørøst (Figur 1-5). Dette gir økt arealbruk for transformatorstasjonen på ca. 0,5-1 daa. All utvidelse skjer inne på Statnett sin tomt. Figur 1-6 viser en løsning med utvidelse i retning B) sørøst. Grunnarbeidet skal gjøres mellom 1.12 - 1.5.

Noe grunnarbeid må gjøres på tint mark og vil gjennomføres i tidsperioden 20.6-1.10. Montasje av utstyr vil bli lagt utenom stengeperiodene for Stillabommen. Tidspunkt skal tilpasses til når arbeidet gjør minst skade for reindrifta.

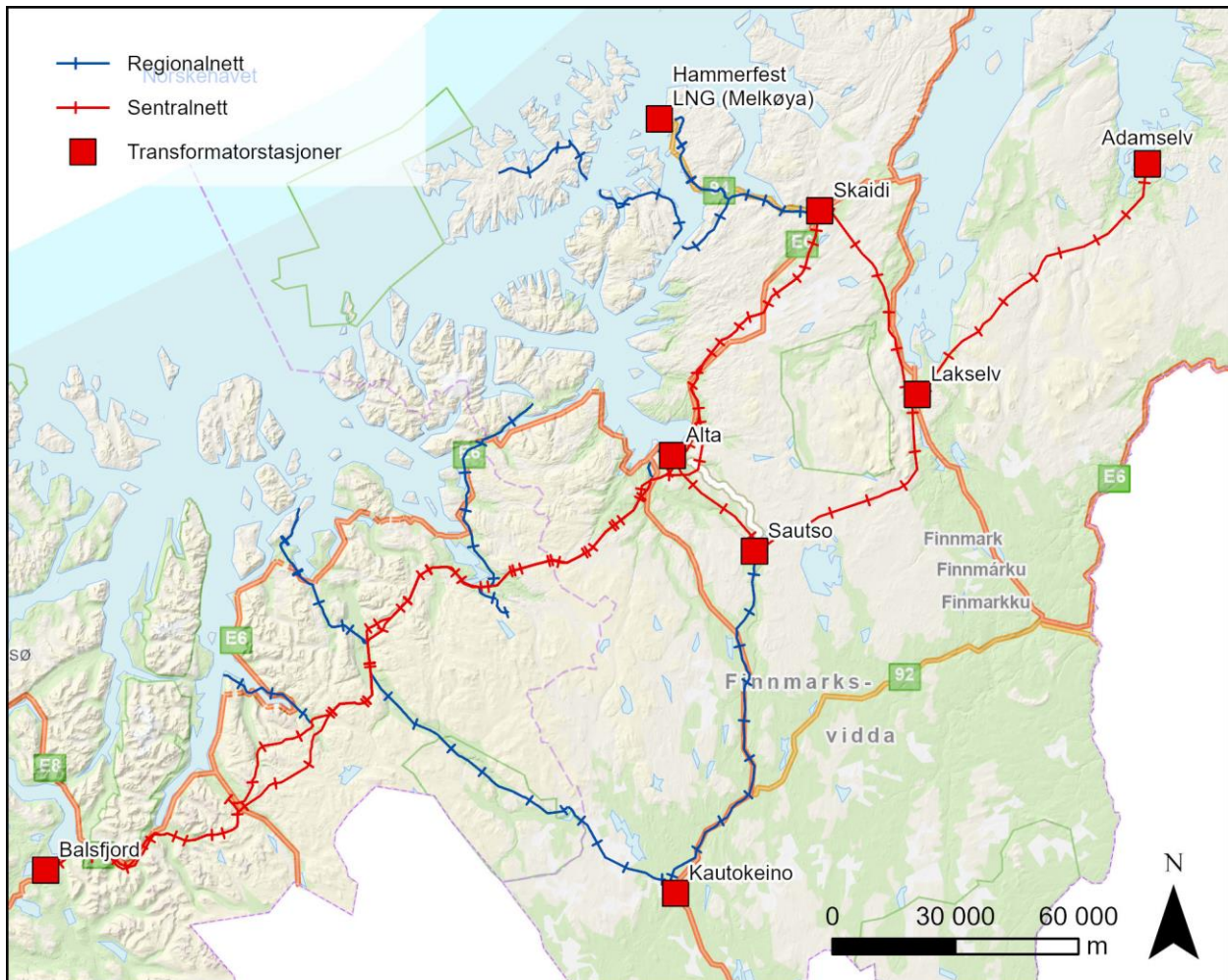

Figur 1-6: Illustrasjon av arealbruk for nettilknytning ved Sautso transformatorstasjon, dersom alternativ B for utvidelse blir valgt.

Fra Sautso transformatorstasjon går det to 132 kV luftledninger mot henholdsvis Alta og Lakselv (Figur 1-7). Ny 420 kV linje mellom Balsfjord og Skaidi via Alta er de senere årene bygget og satt i drift. Olje- og energidepartementet har også gitt konsesjon for bygging av en ny 420 kV linje mellom Skaidi og Hammerfest. Statnett har fått samtykke til forhåndstillatelse for bygging av linjen, i påvente av at erstatningsskjønnet blir avklart i rettssystemet (NVE, u.d.a; Statnett, 2024). En ny 420 kV linje mellom Skaidi og Lebesby (Adamselv) er også under planlegging. Her er konsesjonssøknaden er til sluttbehandling hos NVE (NVE, u.d.b).

Statnett har i tilbud til Statkraft om nettilknytning opplyst at Alta kraftverk kan mate inn 200 MW mot Alta og 50 MW mot Lakselv via Sautso transformatorstasjon i eksisterende nett fra 2030. Det vil si at A3 kan kobles til kraftnettet, uavhengig av om ny 420 kV linje fra Skaidi til Lebesby blir bygget og satt i drift. For Statkraft betyr dette at A3 vil bygges for 120 MW, men driftes med en begrensing på 100 MW inntil videre. Begrensningen på 100 MW er en forutsetning som sikrer tilstrekkelig prosjektøkonomi for Statkraft, både på kort og lang sikt. En eventuell positiv investeringsbeslutning for A3 fra Statkraft vil dermed ikke være avhengig ny 420 kV Skaidi - Lebesby, slik Statkraft antok tidlig i prosjektutviklingen.

Med dette legger Statkraft til grunn at A3 kan bygges og tilkobles dagens nett forutsatt at linja til Hammerfest (som er under bygging) ferdigstilles. A3 vil ikke utløse behov for nye linjer, oppgradering av linjene fra Sautso til Alta/Lakselv eller nettforsterkning videre østover fra Skaidi. Statkraft utelukker likevel ikke at Statnett kan få behov for arbeider i sine koblingsanlegg lokalt i Sautso, Alta og Lakselv. Dette vil avklares nærmere med Statnett i den videre prosjekteringen.

Figur 1-7: Oversikt over eksisterende kraftnett som nytt aggregat A3 i Alta kraftverk vil bli knyttet til. Kilde: (NVE, u.d.c)

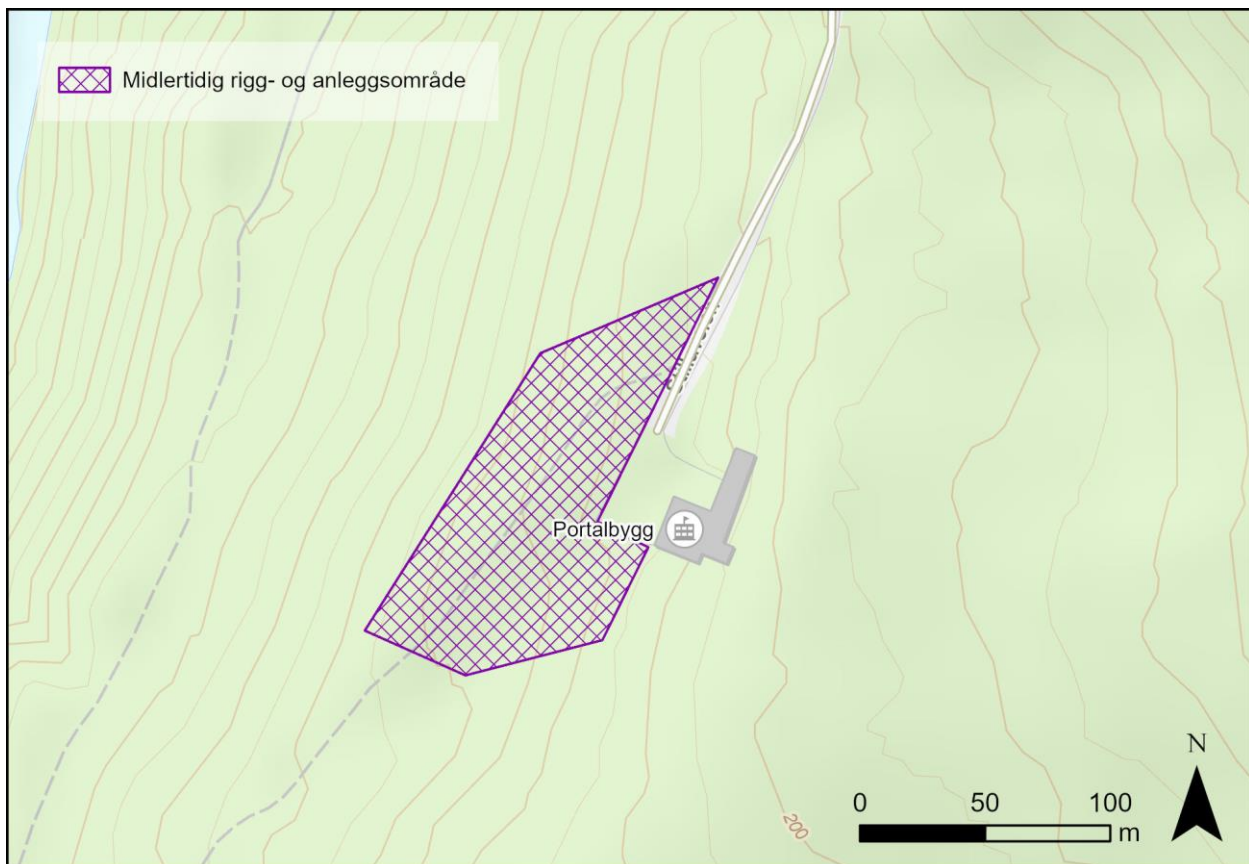
1.5.5 Anleggsgjennomføring og tilbakeføring

Anleggsarbeidet vil i all hovedsak skje under bakken, inne i dagens kraftstasjonshall. Arbeidet vil inkludere blant annet installasjon av forbi slippingsventil, turbin, generator, transformator, koblingsanlegg, kabler og kontrollanlegg. Det vil gjennomføres betong- og støpearbeid inne i fjellhallen, og det blir et begrenset arbeid med wiresaging, boring og eventuelt noe sprengning for å gi plass til forbi slippingsventilen. Dersom det blir sprenging, vil det gjøres som små salver mens kraftverket er i drift og det blir derfor strenge krav til rystelser. Det legges til grunn at aktiviteten under jorda ikke vil høres eller merkes på overflaten, siden fjellhallene ligger mer enn 200 m under overflaten.

I anleggsperioden er det behov for å etablere en midlertidig bolig- og kontorrigg ved portalbygget. Det er ikke plass til å etablere denne på eksisterende opparbeidet areal. Det vil derfor bli etablert et midlertidig rigg- og anleggsområde i forlengelsen av eksisterende parkeringsplass. Det er i Figur 1-8 vist et areal på om lag 10 daa, men det er ikke sikkert Statkraft trenger å ta hele dette arealet i bruk. Arealet vil bli tilbakeført etter at anleggsarbeidet er ferdigstilt.

Alt utstyr og materialer skal transporteres opp til portalbygget på lastebiler via Stillaveien. Det blir ilandføring av de største enkeltkomponentene på kaianlegget i Alta sentrum, også kjøres lasten opp via brua i Øvre Alta over Raipas til Elvebakken og deretter E6 og opp videre Tverrelvdalen.

Mannskapstransporten vil skje med personbiler på Stillaveien. Det vil ikke bli benyttet helikopter i forbindelse med anleggsgjennomføringen.

Figur 1-8: Plassering av midlertidig rigg- og anleggsområde utenfor portalbygget. Området på ca. 10 daa skal benyttes til en midlertidig bolig- og kontorrigg, parkering og mellomagring. Arealet vil bli tilbakeført etter at anleggsarbeidet er ferdigstilt.

Statkraft forventer at prosessen med myndighetstillatelser vil ta om lag to år, og at en tillatelse eventuelt kan bli gitt i løpet av første halvår 2027. Først når tillatelser er gitt, kan komponenter til arbeidet kjøpes inn og settes i produksjon. Komponentene har lang produksjonstid, og estimert oppstart for anleggsarbeidet er derfor satt til tidligst midten av 2028 (Tabell 1-2). Selve anleggsperioden vil strekke seg over ca. tre år, og de siste arbeidene med tilbakeføring av arealer er planlagt ferdigstilt i midten av 2031. Framdriftsplanen er oppgitt med eksakte datoer, måneder og årstall for å ha et grunnlag for å vurdere prosjektets påvirkning på reindrift. Det er flere faktorer som påvirker fremdriften og hvor lang tid de ulike delprosessene vil ta. Det er derfor like sannsynlig at årstallene oppgitt i framdriftsplanen vil bli forskyvet som at de vil stemme. Tilpasningen av tidspunkt for aktiviteter gjennom året av hensyn til reindrift og andre miljø- og samfunnsinteresser vil likevel bli opprettholdt hvis prosjektet forskyves ut i tid.

Omfanget av aktiviteter og antall arbeidere vil variere gjennom anleggsperioden (Tabell 1-2). Første steg i anleggsarbeidet vil være å etablere det midlertidige rigg- og anleggsområdet utenfor portalbygget. Det meste av anleggsarbeidet kan skje i vinterperioden (1.12 – 1.5). Avtaking og tilbakelegging av jordlag, samt mindre opprettingsarbeider ved setningsforskyvninger, må gjøres på tinet mark. Etableringen av rigg- og anleggsområder vil ta ca. fire uker. Bolig- og kontorriggen vil bli satt opp i juli/august 2028. Bruken av rigg- og anleggsområdet vil opphøre i mars 2031, mens tilbakeføringen av arealet er planlagt i august 2031, for å unngå de mest sårbare periodene for reindriften. Masser fra fjellhallen vil bli benyttet for å etablere rigg- og anleggsområdet. Massene vil bli liggende ved tilbakeføring, men området vil bli omgjort til «naturlig» terreng. Tilbakeføringen vil ta ca. fire uker.

Arbeidene inne i fjellhallen er estimert å starte i september 2028 og vil pågå fram til mars/april 2031. Støpearbeider vil pågå løpende gjennom første halvdel av arbeidsperioden, men vil ikke bli planlagt til stengeperiodene for Stillabommen vår (1.5 - 20.6) og høst (1.10 - 1.12), for å redusere trafikken langs Stillaveien i de mest sårbare periodene for reindriften. Arbeidene med nettilknytning av A3 ved Sautso

transformatorstasjon er planlagt gjennomført i perioden januar til oktober 2029, men i hovedsak utenom stengeperiodene for Stillabommen.

Tabell 1-2: Estimert gjennomføringsplan for innstalleringen av aggregat 3 (A3) i Alta kraftverk. Gjennomføringsplanen viser varigheten for anleggsarbeidet og tidligste oppstart. Dersom prosjektet skulle bli forsinket, kan årstallene i framdriftsplanen bli forskjøvet.

Aktivitet	2028	2029	2030	2031
Midlertidig rigg- og anleggsområde portalbygget*	Etter 20. jun	—————▶	Til aug	
Bolig- og kontorrigg portalbygget	Fra aug	—————▶	Til des	
Arbeid inne i fjellhallen	Fra sept	—————▶	Til nov	
Større støpearbeider inne i fjellhallen **	Fra sept	—————▶	Til feb	
Nettilknytning Sautso transformatorstasjon			Jan - okt	
Aggregat 3 i drift			Aug	

* Bruken av rigg- og anleggsområdet opphører mars 2031, men tilbakeføring er planlagt ferdigstilt i august av hensyn til reindrifta

** Det blir ikke planlagt støpearbeid i stengeperiodene for Stillabommen (01.05 - 20.06 og 01.10 - 01.12)

Behovet for eksterne arbeidere vil variere gjennom anleggsperioden. Estimert antall arbeidere angir maksimalt antall personer det er plass til/behov for å forbindelse med de ulike arbeidsoperasjonene. I første fase med bygging av aggregatet vil det være behov for inntil fem arbeidere pr. fag for bygg, mekanisk, elektro og byggherre samtidig. Når kabel og kontrollanlegg skal installeres vil det være behov for ytterligere fem til syv personer pr. fag. På det meste vil anleggsarbeid medføre en økt arbeidsstyrke i fjellhallen på 30 arbeidere. Estimert antall eksterne arbeidere kommer i tillegg til personell for drift og vedlikehold som normalt oppholder seg ved Alta kraftverk gjennom året.

Tilreisende arbeidere vil bo på bolig- og kontorriggen utenfor portalbygget. Estimert antall arbeidere kommer i tillegg til personell for drift og vedlikehold som normalt oppholder seg ved Alta kraftverk gjennom året.

I tillegg til mannskapstransport, vil Stillaveien blir benyttet til varelevering og transport av materialer og utstyr. Prosjektet er ikke detaljplanlagt på nåværende tidspunkt, men Statkraft har likevel forsøke å gi en indikasjon på den mengden transport og aktivitet som kan forventes i anleggsperioden.

Transport i stengeperioden for Stillabommen (1.5 - 20.6 og 1.10 – 1.12):

- Varelevering drift (mat, sengetøy, renovasjon, etc) – fem varebiler/lastebiler pr uke
- Varelevering tekniske komponenter – fem til ti varebiler/lastebiler pr uke
- Transport av mannskaper (kolonnekjøring ved behov en gang pr time, minimum to personer i hver bil der det er løsbart).

Transport utenom stengeperioden for Stillabommen:

- Varelevering drift (mat, sengetøy, renovasjon, etc) – fem varebiler/lastebiler pr uke gjennom hele anleggsperioden
- Elektro- og mekanisk utstyr – rundt 50-100 lastebiler (semi) samlet for hele anleggsperioden
- Bygg- og anleggsarbeider med fjellarbeider og betong – rundt 100-150 lastebiler med forskaling, maskiner og utstyr og rundt 350-400 laster med betongbiler samlet for hele anleggsperioden
- Etablering og avvikling av parkeringsplassen og riggområder – 50-70 lastebiler samlet for hele anleggsperioden
- Spesialtransporter (trafo, tromme, etc,) – rundt to til fem tungtransporter samlet for hele anleggsperioden

Statkraft forventer at arbeid knyttet til fagene bygg og elektro i stor grad kan leveres av lokale leverandører i Alta som kjører opp og ned til portalbygget hver dag. Arbeid knyttet til fagene maskin, generator og høyspent vil i stor grad måtte utføres av tilreisende arbeidere som vil bo på brakkeriggen.

1.6 Utredningskrav

Konsekvensutredningsforskriftens kap. 5 er lagt til grunn for konsekvensutredningene. Kapittelet definerer krav til beskrivelse av faktorer som kan bli påvirket og vurdering av vesentlige virkninger på miljø og samfunn (Konsekvensutredningsforskriften, 2017). Beskrivelsen skal omfatte positive, negative, direkte, indirekte, midlertidige, varige, kortsiktige og langsiktige virkninger. Utredningen skal vurdere de samlede virkningene av planen eller tiltaket sett i lys av allerede gjennomførte, vedtatte eller godkjente planer og tiltak i influensområdet.

Prosjektet utløser ikke krav om melding med utredningsprogram. Statkraft har likevel i samarbeid med Sweco utarbeidet en prosjektbeskrivelse med forslag til konsekvensutredningsprogram (Statkraft, 2024). Utredningsprogrammet gir en oversikt over de temaene som vil bli nærmere belyst gjennom konsekvensutredningene. Utredningsprogrammet ble delt med relevante myndigheter og interessenter i mai 2024, med mulighet for å komme med innspill.

I utredningsprogrammet inngår fagtemaet «samisk kultur- og næringsutøvelse» som ett av to deltemaer under samisk natur- og kulturutøvelse (sammen med fagtema reindrift). Utredningsprogrammet beskriver kravene til utredningen av fagtemaet på følgende måte (Statkraft, 2024):

Virkninger for samisk kultur- og næringsutøvelse skal beskrives. Behov og muligheter for avbøtende tiltak skal vurderes og beskrives.

Kunnskapsgrunnlaget om verdier og funksjoner for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv i influensområdet skal oppdateres. Utover reindriftas tradisjonelle kunnskap skal kommunen, Sametinget, lokale organisasjoner og andre relevante kilder kontaktes for å innhente kunnskap.

Vurderingene av mulige virkninger skal inkludere relevante interesser knyttet til tradisjonell samisk utmarksbruk, samt mulighet til bærekraftig bruk. Naturen og landskapet i det samiske området er sterkt knyttet til kultur- og identitetsutøvelsen, og ivaretagelse av naturen som grunnlag for samisk kultur og sosiokulturelle forhold (bruk av språk, sosial praksis, overføring av tradisjonell kunnskap og generasjoners tilhørighet til landskap, bosted og lokalsamfunn) er derfor også viktige faktorer som vil vurderes.

Forholdet til samiske kulturminner blir vurdert som en del av konsekvensutredningen for kulturminner og kulturmiljøer. Resultatene fra den konsekvensutredningen skal brukes som et grunnlag for å vurdere samiske kulturminner og -miljøers verdi og funksjon for samisk kultur- og samfunnsliv. Vurderingene må samordnes med konsekvensutredningen for kulturminner og kulturmiljø, for å unngå overlapp.

Sametingets planveileder og retningslinjer for endret bruk av utmark i Finnmark skal legges til grunn for kunnskapsinnhenting og vurderinger.

1.7 Nullalternativet (referansesituasjon)

Nullalternativet er forventet situasjon i influensområdet, dersom de planlagte tiltakene ikke blir gjennomført. Det tar utgangspunkt i dagens miljøtilstand og beskriver den mest realistiske utviklingen i utredningsområdet. Nullalternativet er sammenligningsgrunnlaget for vurdering av påvirkning og konsekvens (nullalternativet har per definisjon konsekvensen 0). Nullalternativet inkluderer vedtatte planer og tiltak innenfor influensområdet for prosjektet.

Nullalternativet for prosjektet tilsvarer dagens situasjon for Alta kraftverk. Dette inkluderer fortsatt drift og vedlikehold av eksisterende Alta kraftverk, i henhold til gjeldende konsesjoner for aggregat 1 og 2, uten utvidelse med aggregat 3.

1.8 Influensområde for samisk kultur- og næringsutøvelse

Influensområdet er området hvor midlertidige eller permanente virkninger er ventet å oppstå for samisk kultur- og næringsutøvelse, som følge av det planlagte tiltaket. Influensområdet definerer avgrensingen av utredningsområdet for konsekvensutredningen. Influensområdet for samisk kultur- og næringsutøvelse består av områder som kan bli omfattet av både direkte påvirkning, indirekte påvirkning og følgeeffekter.

Influensområdet for denne konsekvensutredningen omfatter Stillaveien, området i direkte tilknytning til portalbygget og vassdragstrekningen fra portalbygget til og med bygda Masi.

For samisk kultur- og næringsutøvelse, tradisjonell utmarksbruk, barn og unge, og dyrka og dyrkbar jord omfatter influensområdet Stillaveien med et 100-meters belte rundt veien og området i direkte tilknytning til portalbygget. Influensområdet for sosiokulturelle forhold omfatter Stillaveien med et 100-meters belte rundt veien, området i direkte tilknytning til portalbygget, samt vassdragstrekningen fra portalbygget til og med bygda Masi.

2 Metode og faglig grunnlag

2.1 Metodikk for utredning

Metode for vurdering av samisk kultur- og næringsutøvelse inngår ikke i Statens Vegvesens håndbok V712 eller Miljødirektoratets håndbok M-1941. Vurderingene i fagrapporten baserer seg derfor på en tilpasset metodikk utarbeidet av Sweco, i tråd med Sametingets planveileder og med bistand av Ánde Somby (2024), jurist og forsker på blant annet urfolksrett.

I vurdering av samisk kultur- og næringsutøvelse er naturen som grunnlag for samisk nærings- og kulturutøvelse, sosiokulturelle forhold, barn og unge, samt tradisjonell utmarksbruk i influensområdet beskrevet kort. Deretter følger en vurdering av prosjektets mulige virkninger på overnevnte temaer i anleggs- og driftsfasen. Konsekvensene er vurdert ut fra en ni-delt skala, fra svært stor positiv konsekvens til svært stor negativ konsekvens (Figur 2-1). Konsekvensene av tiltaket måles opp mot nullalternativet. Nullalternativet er en videreføring av dagens situasjon og har ingen konsekvens. Nullalternativet er nærmere beskrevet i kapittel 1.7.

Vurderingene av samisk kultur- og næringsutøvelse er sett i sammenheng med de vurderingene som gjøres under andre relevante fagtemaer. En påvirkning vil kun vurderes under ett tema. Der effektene er overlappende for flere av fagtemaene, vil det tydeliggjøres hvor effekten er vurdert.

Figur 2-1: Ni-delt skala brukt til å vurdere konsekvenser for samisk kultur- og næringsutøvelse.

2.2 Definisjon av fagtema og underkategorier

Hva samisk kultur- og næringsutøvelse innebærer, defineres ikke i lovverk eller forskrifter. Sametingets planveileder sier at begrepet «samisk kultur» må forstås i en vid forstand og at den derfor beskrives ved tilleggsbegrep som «næringsutøvelse», «språk» og «utmarksbruk».

Slik det tidligere er beskrevet, følger ikke fagtemaet «samisk kultur og næringsutøvelse» fastsatt metodikk. Førsteamanuensis, Ánde Somby på Universitetet i Tromsø (2024) foreslår å definere «samisk kultur- og næringsutøvelse» basert på Skogvangs definisjoner for hva samerett er (2022) med fire kriterier (**Feil! Fant ikke referanseilden.**)

Tabell 2-1: Kriterier for samisk kultur- og næringsutøvelse

Kriterier	Presisering	Eksempel
Distinkt	Hvilke kulturelle, historiske og språklige markører skiller samer fra majoritetsbefolkningen	Det samiske språket, tradisjonelle bruksmønstre, sankekultur mm.
Definisjonsmakt	Samer selv har definisjonsmakten for hva som er distinkt ved dem – definisjonene settes med samenes egen stemme, noe som beskytter urfolkskunnskap fra mistolking og misbruk	Sametingets planveileder som beskriver hvilke hensyn planlegging skal ta, for eksempel til sosiokulturelle forhold eller barn og unges mulighet til å opprettholde og videreutvikle samisk språk og kultur
Marginalisering	Tidligere/pågående marginalisering gjør at det finnes et behov for å ivareta interessen(e)	Fornorskningsprosessen, arealinngrep mm.
Historisk dimensjon	Det distinkte har en historisk dimensjon og skiller dermed samer fra andre minoriteter i Norge	Tradisjonell samisk ande- og rypejakt, flytting av rein, vedhugst foregår tilnærmet slik det har gjort gjennom århundrer

Basert på overnevnte kriterier, knyttet opp mot Sametingets planveileder, er det utarbeidet underkategorier for fagtemaet. Fagtemaet «reindrift» vurderes i en egen fagrapport.

Fagtema samisk kultur- og næringsutøvelse er delt inn i underkategoriene:

- Samisk nærings- og kulturutøvelse

Bærekraftig bruk og ivaretagelse av naturen, slik at den kontinuerlig kan være et grunnlag for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv.

- Tradisjonell utmarksbruk

Herunder jakt, fangst, fiske, vedhugst, sanking, bærplukking, uttak til duodji og ferdsel, samt tilgang til ferdselsårer knyttet til tradisjonell utmarksbruk. Omfatter også samiske, tradisjonelle fiskeplasser og gyteområder.

- Sosiokulturelle forhold

Opprettholdelse av bruk av språk, sosial praksis, overføring av tradisjonell kunnskap og generasjoners tilhørighet til landskap, bosted og lokalsamfunn.

- Barn og unge

Mulighet for samhandling med andre barn for opprettholdelse og utvikling av sin samiske kultur og identitet, samt overføring av kunnskap mellom generasjoner.

- Sikre dyrka og dyrkbar jord for samisk kulturutøvelse

Sikre dyrkbar og dyrka jord for jordbruksproduksjon og beiteområder til husdyr for så stor buskap som bruket kan vinterføre.

2.3 Overordnede føringer

2.3.1 Vassdragsreguleringsloven

Anlegg eller tiltak for å regulere et vassdrags vannføring (vassdragsregulering), inkludert utvidelse eller endring av eldre reguleringsanlegg, kan kreve konsesjon etter vassdragsreguleringsloven.

Konsesjonsplikten avhenger etter § 3 av omfanget av vassdragsreguleringen og i hvilken grad den påvirker naturforhold og andre allmenne interesser (Vassdragsreguleringsloven, 1917). Konsesjon kan bare gis hvis fordelene ved tiltaket overstiger de skader og ulemper for allmenne eller private interesser som blir berørt av tiltaket. Vurderingen av om konsesjon skal gis skal også ta hensyn til andre skade- og nyttevirksomheter av samfunnsmessig betydning.

2.3.2 Energiloven

Energiloven skal sikre at produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi foregår på en samfunnsmessig rasjonell måte, hvor det tas hensyn til allmenne og private interesser som blir berørt (Energiloven, 1990). Konsesjonsplikt for elektriske anlegg avhenger blant annet av spenning og installert effekt for anlegget (§ 3-1). Konsesjonssøknaden skal gi de opplysninger som er nødvendig for å vurdere om tillatelse bør gis og hvilke vilkår som skal settes (§ 2-1). Ved søknad om kraftverksutbygging etter vassdragsreguleringsloven skal det som regel samtidig sendes inn søknad om bygging av anlegg for produksjon, omforming og overføring av elektrisk energi.

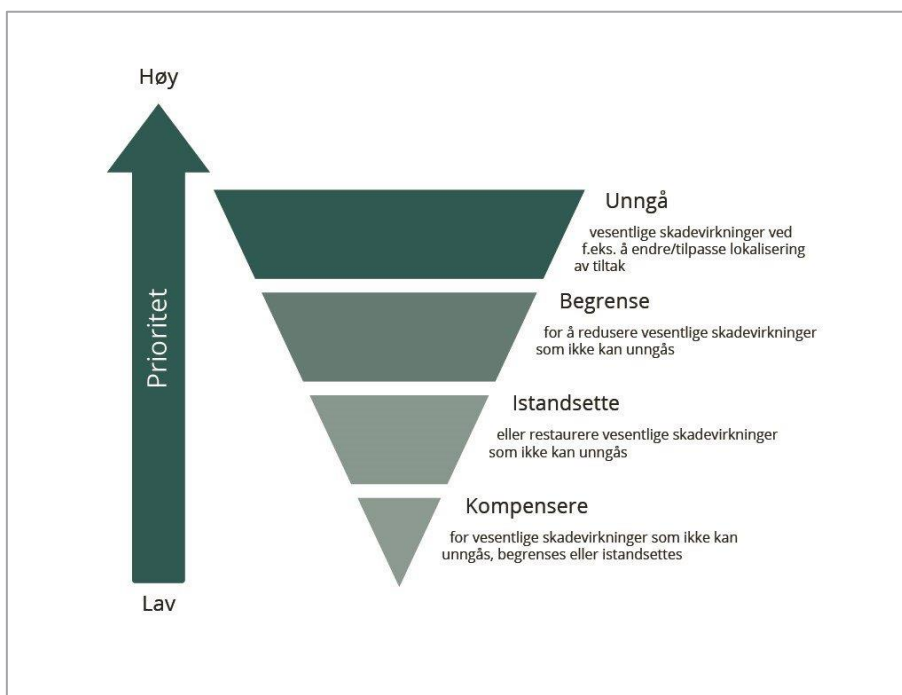
2.3.3 Plan- og bygningsloven med forskrifter

Plan- og bygningsloven kap. 14 gjelder for tiltak etter annen lovgivning enn plan- og bygningsloven, som kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn (Plan- og bygningsloven, 2008). Formålet med bestemmelsene er å sikre at hensynet til miljø og samfunn blir tatt i betraktning under forberedelsen av tiltaket eller planen, og når det tas stilling til om, og eventuelt på hvilke vilkår, tiltaket eller planen kan gjennomføres.

Konsekvensutredningsforskriften gjelder også for tiltak som behandles etter andre lover enn plan- og bygningsloven (Konsekvensutredningsforskriften, 2017). Konsekvensutredninger skal identifisere og beskrive det som kan bli påvirket og medføre vesentlige virkninger for samisk natur- og kulturgrunnlag i tråd med forskriftens § 21. De samlede virkningene av planer og tiltak i influensområdet som er gjennomført, vedtatt eller godkjent skal også vurderes.

2.3.4 Tiltakshierarkiet

Planer som legger til rette for utbygging skal som overordnet prinsipp i størst mulig grad unngå negative virkninger for miljø og samfunn (Konsekvensutredningsforskriften, 2017). I de tilfeller dette ikke er mulig, skal skaden begrenses, eller skadede områdene istandsettes. Som siste utvei kan kompensasjon vurderes. Dette systemet blir omtalt som tiltakshierarkiet og skal ligge til grunn for arbeid med skadereduserende tiltak under planlegging, bygging og drift av et tiltak, jf. Figur 2-2.

Figur 2-2: Tiltakshierarkiet definerer de overordnede prinsippene for å forebygge skadevirkninger for miljø og samfunn i utbyggingsprosjekter (Miljødirektoratet, 2022).

2.3.5 Naturmangfoldloven med forskrifter

Loven har som formål at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern (Naturmangfoldloven, 2009). Dette også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, samt som grunnlag for samisk kultur.

Naturmangfoldloven §§ 8–12 omtales i § 7 som prinsipper for offentlig beslutningstaking. Et grunnleggende krav i disse bestemmelsene er at alle beslutninger skal bygge på kunnskap om naturmangfoldet og hvordan et planlagt tiltak påvirker naturmangfoldet (§ 8). Vet man lite om virkningene av tiltaket, skal føre-var-prinsippet tillegges stor vekt i saken (§ 9). I tillegg skal det gjøres en vurdering av den samlede belastningen som naturmangfoldet blir, eller vil bli, utsatt for (§ 10). Kostnadene ved miljøforringelse som vedtaket innebærer, skal bæres av tiltakshaver (§ 11). Det skal legges vekt på miljøforsvarlige driftsmetoder, teknikker og lokalisering (§ 12). Lovens paragraf § 8 sier at myndigheter skal vektlegge kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer knyttet til samisk bruk og samspill av naturen som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

2.3.6 Folkeretten

Statlige styresmakter har i henhold til Grunnlovens § 108 og folkerettens bestemmelser en plikt til å legge til rette for at det samiske folket, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Norge har ratifisert ILO konvensjonen nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. Dette medfører at Staten også plikter å treffe tiltak for å støtte opp om samenes rett til å bevare og videreutvikle egen kultur. Forpliktelsene inkluderer både å sikre naturgrunnlaget for samiske næringer som del av retten til kulturutøvelse, samt prosessuelle forpliktelser om konsultasjon og deltakelse i beslutninger som kan påvirke samiske interesser direkte.

Reindriften er den viktigste kulturbærende næringen for samisk kultur, språk og samfunnsliv. Også andre samiske næringer og tradisjonell kulturutøvelse (kyst- og innlandsfiske, jakt, høsting, duodji, mv) er underlagt det samme vernet etter Grunnloven og folkerettens bestemmelser.

2.3.7 Sametingets planveileder

Sametingets planveileder (2020) har som formål å tilrettelegge forhold for å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv ved planlegging og enkeltvedtak. Veilederen sier at samisk kultur ikke er statisk, men dynamisk og i stadig utvikling, påvirket av naturen og omgivelsene.

Veilederen gjelder for all planlegging som kan påvirke samisk kultur- og næringsvirksomhet innen de tradisjonelle samiske områdene, inkludert sjøterritorier. Sametinget og kommunene har ansvar for å følge veilederen i sine planprosesser, samt fremme innsigelser i konsesjonssaker etter energiloven § 2-1, vassdragsreguleringsloven § 6 nr. 1 og vannressursloven § 24.

Planveilederen legger vekt på å vurdere de mulige virkningene av planlagte tiltak grundig. Det er krav om at påvirkningen på samisk kultur- og naturgrunnlag skal være godt dokumentert, og at samiske interesser skal konsulteres i alle faser av planleggingen. Videre skal planleggingen sikre areal- og ressursgrunnlaget for reindrift og tradisjonelt fiske, ivareta kontinuiteten i bruk av naturressurser, og verne kulturminner. Veilederen understreker betydningen av å opprettholde sosiokulturelle forhold og å legge til rette for bærekraftig bruk av naturen som grunnlag for samisk livsform.

2.3.8 Retningslinjer for endret bruk av utmark i Finnmark

Retningslinjer for endret bruk av utmark i Finnmark er vedtatt i Sametingets plenum (2023) og godkjent av Kommunal- og distriktsdepartementet (2023) med hjemmel i Finnmarksloven.

Retningslinjenes formål er å legge til rette for å sikre naturgrunnlaget for, og vern og videreutvikling av samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv i alle avgjørelser om endret bruk av utmark, ved å sikre kontinuitet i samenes tilgang til grunn og naturressurser. Retningslinjene gjelder for fast eiendom og vassdrag med naturressurser i Finnmark (§ 2, 2023).

Endret bruk av utmark kan omfatte blant annet veibygging, oppstart av gruvedrift, oppføring av vindmølleparker eller andre tiltak som medfører at tradisjonell samisk bruk innskrenkes eller på andre måter hindres. Virkningene for tradisjonell bruk av naturgrunnlaget skal være så godt opplyst som mulig, og bygge på tradisjonell og vitenskapelig kunnskap. Vurderingene skal være tilgjengelig i skriftlig format for berørte interesser og det skal redegjøres for hvordan virkningene for samisk kulturarv mv. er vurdert, hvilken betydning disse er tillagt ved vedtaket, på hvilken måte andre alternativ er vurdert og om det har vært et alternativ å sette vilkår for å sikre naturgrunnlaget for samisk kulturarv (§ 4, 2023). Vilkår skal ha som hensikt å motvirke at tiltak får uheldige konsekvenser for tradisjonell bruk av naturgrunnlaget.

Den samlede belastningen av tiltak i det aktuelle området skal vurderes, slik at allerede gjennomførte, vedtatte eller godkjente tiltak hensyntas i vurderingen. «Virkningene av endret bruk av utmark for samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv gis vesentlig vekt (§4, 2023)». Dersom tiltak gir vesentlige, negative konsekvenser for eksisterende og tradisjonell bruk av utmarka, skal ikke utsikter til nye arbeidsplasser, utnyttelse av ressurser på nye måter, eller bedret kommunal økonomi mm legges vekt på som positivt for samisk kulturarv mv. Tiltak skal etter en samlet vurdering ikke krenke fortsatt utøvelse av samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv i bruksområdet,

jf. artikkel 27 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (§ 4, 2023). Det bør tilrettelegges for at samisk kan benyttes både i skriftlig og muntlig kommunikasjon, hvis det kan ha betydning for sakens opplysning (§ 4, 2023).

Planlegging som fører til endret bruk av utmark skal vurdere hvilke virkninger det kan få for tradisjonell utmarksbruk, herunder jakt, fiske, vedhugst, sanking, bærplukking og uttak for virke til duodji, dyrkbar jord, beiteområder til husdyr og kontinuiteten i ferdsel, tilgang til ferdselsårer knyttet til tradisjonell utmarksbruk, muligheten til bærekraftig bruk og vern av naturen som grunnlag for samisk kultur, sosiokulturelle forhold, kulturminner og kulturmiljø (§ 7, 2023).

2.3.9 Regionale planer

2.3.9.1 *Regional planstrategi for Finnmark*

Den regionale planstrategien for Finnmark beskriver bevaring og videreutvikling av samisk kultur, språk og samfunn, tilrettelegging for utvikling av samiske kulturnæringer og samisk reiseliv, samt å bidra til at samiske kulturinstitusjoner kan utvikle samisk kulturliv og at de skal fungere som arenaer for utvikling av samisk kultur (Se nord, 2020-2023).

2.3.9.2 *Troms og Finnmark fylkeskommunes reiselivsstrategi*

Troms og Finnmark fylkeskommune har vedtatt reiselivsstrategien «*Sammen om å skape sterke opplevelser 2023 – 2032*» i samarbeid med blant annet Innovasjon Norge. I reiselivsstrategien heter det at «*Samisk kultur er en svært viktig ressurs for utvikling av reiselivet. Samarbeidsavtalen mellom fylkeskommunen og Sametinget gir viktig føringer for hvordan samisk kultur og kulturnæring kan ivaretas og innarbeides som en viktig del av reiselivssatsingen (2023)*». Samisk kultur anerkjennes som en viktig ressurs i reiselivssammenheng og reiselivsprodukter skal videreutvikles (2023).

2.3.10 Kommunale planer

2.3.10.1 *Kommuneplanens arealdel og samfunnsdel «Alta vil»*

Kommuneplanens arealdel og samfunnsdel beskriver at det i Alta kommune er det avgjørende å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og ressursbruk, med fokus på tradisjonelle næringer som reindrift og fjordfiske, samt bevaring av samiske bosettingsområder. Den samiske kulturen er i dag relevant også i mer sentrale områder av kommunen, der 90 % av befolkningen bor. Kommuneplanens arealdel foreslår et differensiert utbyggingsmønster som åpner for tradisjonelle samiske boformer, og samiske hensyn skal alltid inkluderes i planbeskrivelsene for nye tiltak. For å opprettholde bosetting er det imidlertid nødvendig med virkemidler utenfor arealdelen, som bedre kommunikasjon og offentlig tjenesteyting.

Planen søker å styrke naturgrunnlaget for livskraftige bygder i samiske områder. Selv om det ikke er gjennomført en detaljert vurdering av kulturminner, er områder med høy konsentrasjon av kulturminner unntatt fra utbygging, og potensiell forvaltning av kulturminner vil bli vurdert på enkeltsaksnivå.

Når det gjelder samisk næringsutvikling, er det ønsket å forbedre vilkårene for fjordfiske og reindrift, med spesifikke bestemmelser for vern av viktige ressurser. Det legges også til rette for kombinasjonsnæringer ved å styrke naturgrunnlaget og lette kravene for næringsvirksomhet knyttet til boliger.

2.4 Beskrivelse av kunnskapsgrunnlaget

Utreddingen er utarbeidet av rådgiver for reindrift og samisk kulturutøvelse i Sweco Norge AS. Utreder har en mastergrad i samfunnsplanlegging og kulturforståelse. Utreder har samisk bakgrunn og har nordsamisk som morsmål. Utreder har erfaring med blant annet interessentkartlegging, medvirkning og kommunikasjon med informanter.

Fagrapporten er kvalitetssikret av senior miljørådgiver og fagspesialist for reindrift. Utrederen har en mastergrad i biologi og lang fartstid innfor både offentlig reindriftsforvaltning og som rådgiver for Sweco.

Utredningen baserer seg på både muntlige og skriftlige kilder. Innledningsvis ble det gjort en interessekartlegging. Basert på kartleggingen har utreder hatt samtaler med en rekke identifiserte relevante informanter.

Følgende kilder er brukt til å beskrive den historiske dimensjonen og dagens situasjon i influensområdet:

- Folkemøte i Masi 03. 09.2024
- Rapporten «Masi 2000 (Utsi)»
- Alta-Kautokeinovassdraget (Ryvarden & Tømmerraas, 1979)
- Norge rundt (1979)
- Nettsidene til Alta og Kautokeino kommuner
- Statistisk Sentralbyrå – Alta og Kautokeino kommuner
- Påvirkningsanalyse av industriell vindkraft (Protect Sápmi, 2023)

Deretter er følgende aktører kontaktet:

- Alta kommune
- Kautokeino kommune
- Sametinget
- Finnmark fylkeskommune
- FeFo
- Sápmi næringshage
- Čávžo Safari
- Jotka fjellstue
- Lávgu / Áltá Sámi Giellaguovddáš AS (Alta samisk språksenter)
- Intervju med Ánde Somby om tradisjonell kunnskap

Det finnes begrenset informasjon om samisk kultur- og næringsutøvelse i det aktuelle området på åpne, offentlige kilder. Kunnskapsgrunnlaget er derfor svært avhengig av interessentkartleggingen og kontakten med overnevnte aktører, som i tilstrekkelig grad ansees å inkludere aktører med kjennskap til samisk kultur- og næringsutøvelse i influensområdet.

Utreder har forsøkt å gjøre seg kjent med aktuelle, tradisjonelle bruksmåter og gitt de plass i utredningen. Kunnskapsgrunnlaget vurderes derfor som tilstrekkelig og i samsvar utredningsprogram, overordnede føringer og tiltakets omfang.

2.5 Usikkerhet ved kunnskapsgrunnlaget

Slik kapittelet ovenfor beskriver, finnes det lite offentlig data om samisk kultur- og næringsutøvelse i influensområdet. Det finnes dog data som beskriver historisk bruk, spesielt i forkant av/i forbindelse med Altasaken på 1980-tallet. Det innebærer at interessentkartleggingen baserer seg på utredningsprogrammet og deretter kontakt med aktører blant annet Sametinget og relevante kommuner har henvist videre til. I henhold til overordnede føringer skal kunnskapsgrunnlaget basere seg på vitenskapelig og tradisjonell kunnskap. Tradisjonell kunnskap formidles i stor grad muntlig, noe som kan skape en utfordring i en utredning der tradisjonell kunnskap presenteres gjennom skriftlig språkliggjøring.

Tradisjonell kunnskap presentert i skriftlig format i en utredning ansees derfor å ikke fullstendig belyse alle dimensjonene av samisk kultur- og næringsutøvelse i influensområdet, men det vurderes som tilstrekkelig og forsvarlig som beslutningsgrunnlag for et eventuelt vedtak av konsesjon.

3 Beskrivelse av dagens situasjon

Alta kraftverk benytter Alta-Kautokeinovassdraget til kraftproduksjon. Elven renner gjennom Alta og Kautokeino kommuner, ut i Altafjorden. Portalbygget og deler av Stillaveien ligger i det særegne Sautso, Nord-Europas største canyon. Reguleringsmagasinet for Alta kraftverk strekker seg fra dammen ved Sautso i Alta kommune til Virdneguoika i Kautokeino kommune, omtrent midt mellom Altadammen og bygda Masi.

Samisk kultur, spesielt sjøsamisk kultur, har lange og sterke tradisjoner i Alta kommune (Alta kommune, 2015). Alta kommune er Finnmark fylkes største by med sine 21 769 innbyggere (SSB, 2024). Bygda Masi har et folketall på rundt 300 (2018), mens bygda Kautokeino har litt over 2000 innbyggere. Samisk språk og kultur står sterk i Kautokeino kommune, med om lag 95 % samisktalende innbyggere. Kommunen har også institusjoner slik som Samisk videregående skole og reindriftsskole, Samisk høyskole, Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter, Samisk arkiv og Sametingets opplæringsavdeling og avdeling for språk (Kautokeino kommune, 2022).

3.1 Samisk nærings- og kulturutøvelse

Naturen utgjør et særlig viktig grunnlag for samisk kultur- og næringsutøvelse. Den varierte naturen rundt Alta-Kautokeinovassdraget vurderes som en mulig arena for utøvelse av både kultur og næring. Det spesielle, historiske bakteppet i området fra da Alta kraftverk ble bygget, danner også et viktig utgangspunkt for samisk kultur- og historieformidling. Dette historiske bakteppet omfatter blant annet demonstrasjonene og motstanden mot utbyggingen av Alta kraftverk, samt den samiske befolkningens opplevelse av konsekvensene utbyggingen medførte.

Naturgrunnlaget er for samiske interesser viktig, da samisk befolkning tradisjonelt sett har en dyp tilknytning til naturen. For samene er naturgrunnlaget ikke bare en kilde til ressurser, men også en del av deres kultur, identitet og livsstil. Tradisjonelle samiske næringer som reindrift, fiske og jakt er sterkt avhengige av et bærekraftig naturgrunnlag og samene har i århundrer forvaltet ressursene i harmoni med naturen.

En av de næringene som har vokst i betydning i moderne tid er samisk reiseliv. Samisk reiseliv gir besøkende muligheten til å oppleve autentisk samisk kultur, historie og natur på nært hold. Dette inkluderer aktiviteter som guidede turer, kulturopplevelser, tradisjonell mat og håndverk, og undervisning om samisk historie og levemåte. Gjennom samisk reiseliv styrkes samisk identitet og kultur, samtidig som det legger til rette for økonomisk utvikling og bærekraftig bruk av naturressursene. Forvaltningen av naturen i Alta-Kautokeinovassdraget er derfor viktig for å sikre at samisk reiseliv kan blomstre og møte både lokale og internasjonale besøkendes interesser. I dagens samfunn står samiske interesser overfor utfordringer som klimaendringer, industrialisering, og utbygging av infrastruktur, som kan påvirke deres tradisjonelle livsformer og naturgrunnlag. Det er derfor viktig å anerkjenne og inkludere samiske perspektiver og rettigheter i forvaltningen av naturressurser for å sikre en bærekraftig og respektfull sameksistens mellom samiske samfunn og andre aktører.

3.1.1 Čávžo Safari

Fra Øvre Masi driver Čávžo Safari en turistnæring som blant annet baserer seg på guidede båtturer fra Masi til Altadammen, i det de selv beskriver som «verdens lengste elvebåt». De guidede båtturene starter i Masi, kjører ned vassdraget til dammen og tilbake til Masi. I skrivende stund benytter safarien én båt, men det har vært flere båter i bruk tidligere og det kan bli flere i fremtiden.

Čávžo Safari ble etablert rundt 1990 av flere familier. I dag drives safarien av én familie. Formelt sett drifter far og datter, men hele familien bidrar i bedriften. Familien har drevet med reindrift så lang tilbake i tiden som historie kan vise til. Bedriften ble opprinnelig opprettet for å formidle historien om bygda Masi, i forbindelse med trusselen om neddemming da Alta kraftverk var under planlegging (se kap. 3.3.2).

Båtturene gjennomføres fra juni til oktober, men safarien har andre aktiviteter som reinkappkjøring og opplevelser med samisk tradisjonell mat i lavvu, som foregår hele året. Čávžo Safari baserer seg på tradisjonell og reindriftsfaglig kunnskap. Et av hovedformålene er å videreformidle kunnskap om samer, reindrifta, livsstil, kultur og historie til turistene og andre gjester. Et eksempel på det er kunnskap om årets åtte årstider, slik det tradisjonelt er i samisk kultur og levemåte.

Figur 3-1: Foto fra Cavzo.no

3.2 Tradisjonell utmarksbruk

Mye av samisk tradisjonell kunnskap omhandler bruk og vern av naturressursene. *Birgejupmi-kulturen* er en levemåte og et tankesett som betyr å ha nok til å klare seg (Protect Sápmi, 2023). I følge Protect Sápmi utøves *birgejupmi-kulturen* i det praktiske og kunnskap videreformidles i naturen gjennom dialog, vandring, høsting og ved bruk av det som er høstet, for å nevne noe. Begrepet omfatter både levekår, livskvalitet, sirkulær økonomi, rettigheter og sosiale, familiære og kulturelle forhold. Det innebærer å sikre seg selv og sine ressurser, men også for overskuelige generasjoner fremover.

I samiske samfunn har bruk og vern av ressurser blitt praktisert i et kollektivt perspektiv. Samiske språk bærer slike tradisjoner videre, ved at barn lærer og får videreført kunnskapen om tradisjonelle næringer og høsting gjennom språket. Samiske barn lærer seg tidlig om dårlige muligheter og forringelse av fiskevann på grunn av for lite høsting, mm (Protect Sápmi, 2023).

Sealluheapmi er et begrep som betyr å bevare og utvikle samtidig. Det kan innebære at en fisker i et vann fordi slekta har gjort det i generasjoner, for å opprettholde tradisjonen og fordi kvaliteten i fiskevannet opprettholdes gjennom fiskingen. En annen samisk tradisjon er å be om tillatelse når man kommer til et sted, det så være for å hogge ved, bærplukking eller annet (Protect Sápmi, 2023). Området rundt tiltaksområdet har trolig blitt brukt til tradisjonell utmarksbruk i lang tid tilbake. Det finnes spor av boplasser og helleristninger i Bossekop, Alta (fra cirka 3500 år f.Kr) av rein i et gjerde.

3.2.1 Fangst og jakt

Tradisjonell rypefangst har vært en sentral del av den tradisjonelle bruken av utmark gjennom tidene og er fortsatt det i dag. Rypefangst foregår tradisjonelt med snare og er en enkel måte å fange ryper på. Det trengs bare fire kvister og tvinnet, tynn messingtråd. To av kvistene benyttes til å lage en «dør» som man fester snaren til. Hodet til rypa fester seg i snaren og den dør raskt.

Snarefangst foregår i vintermånedene og snarene settes opp der rypa forventes å oppholde seg, basert på tradisjonell kunnskap. Rypen følger månesyklusen, den beveger seg mye mellom fullmåne og nymåne og er i lite bevegelse ved halvmåne. Hver jeger har sine faste områder og snarene settes opp for eksempel ved bekker der det også er noe busk, der beveger rypa seg. For de uten inntekt kan rypefangst i vintermånedene være nok til å leve på. Rypejegerens største konkurrenter er raven og reven, men de kan skremmes bort med en bjelle eller en liten hjemmelaget vifte. En rypejeger forteller ingen hvor mange ryper årets fangst har gitt – dette gir ulykke og er tradisjonskunnskap, i likhet med rypefangst med snare (NRK, 1979).

Helleristningene i Bossekop avbilder ulike dyr som bever, elg, og rein, noe som kan tyde på at disse dyrene har vært byttedyr i forbindelse med jakt allerede før Kristi fødsel. Jerv, ulv og bjørn var også meget utbredt i eldre tider. Oter og fjellrev er andre dyr som fra eldre tider har vært å finne i området. Samisk andejakt, «Lodden» på nordsamisk, er vårjakt på ender. Tidligere var samisk andejakt svært viktig for fastboende, fordi den ga viktig biinntekt på våren. Den har fortsatt en sterk kulturell betydning i samisk befolkning, da den knytter seg til tradisjoner, språk og overføring av tradisjonell kunnskap mellom generasjoner. Tradisjonelt sett har det trolig vært jakt på alle overnevnte dyr (Ryvarden & Tømmerraas, 1979).

3.2.2 Fiske

Alta-Kautokeinovassdraget har et rikt mangfold fiskearter og er en av Norges beste lakseelver. Fiske generelt er en viktig bærer av samisk kultur, både gjennom det praktiske og det som formidles gjennom språket. Ifølge rapporten «Masi 2000 (Utsi, 2000), var samisk tradisjonell fiske i form av notfiske en viktig næringsvirksomhet i Alta-Kautokeinovassdraget. Rapporten beskriver at næringsvirksomheten notfiske ble faset ut mot 80-tallet, men at det fortsatt drives med garnfiske til eget bruk i år 2000.

Vassdragsstrekningen i umiddelbar nærhet til portalbygget er svært utilgjengelig og uegnet til fiske i noen form.

3.2.3 Sanking og annen utmarksbruk

Sanking omhandler tradisjonelle metoder for innsamling av ressurser fra naturen, noe som er en viktig del av samisk kultur og livsstil. Dette inkluderer blant annet bærplukking, sanking av annet naturmateriale som for eksempel sennagress til skaller (samiske, tradisjonelle sko), eller uttak av virke til duodji (håndverksarbeid). Tradisjonelt sett har samer en dyp respekt for både naturen og dens ressurser. Dermed skjer gjerne sanking i harmoni med naturen, årstidene og dyrelivet. Denne praksisen er ikke bare en kilde til mat, men også en måte å opprettholde kulturelle tradisjoner og kunnskap som overleveres fra generasjon til generasjon. Sanking er derfor en viktig del av identiteten og kulturen til samer.

3.3 Sosiokulturelle forhold

3.3.1 Språk og kultur

Nordsamisk er godt utbredt i Alta og Kautokeino kommuner. Fornorskningspolitikken konsekvenser har vært alvorlige for samer i Norge gjennom både språk- og kulturtap. Politikken er formelt avvirket, men visse mønstre er videreført i dagens situasjon. For eksempel har samiske barn rett til samisk undervisning, men mange opplever likevel at undervisning ikke gjennomføres eller at den er svært mangelfull. Andre eksempel kan være at samisk undervisning i timeplanen legges i matematikktimer eller etter ordinær skoletid (Sannhets- og forsoningskommisjonen, 2023).

Mange familier har også opplevd å miste det samiske språket og gått over til å kun bruke norsk, noe som har gjort de samiske språkene til et truede språk. Språktapet har hatt negative konsekvenser for kommunikasjonsbånd innad i familier og på gruppe- og individnivå. Samisk undervisning og opplæring fra barnehage til universitet er derfor særlig viktig, selv om heller ikke det later til å være tilstrekkelig for å revitalisere samiske språk. I Alta og Kautokeino kommuner står nordsamisk samlet sett relativt sterk. Reindrifta og andre kulturbærende aktiviteter i og rundt Alta-Kautokeinovassdraget har en viktig funksjon for opprettholdelse og videreutvikling av det samiske språket og kulturen i Alta og Kautokeino kommuner.

3.3.2 Historisk dimensjon

Mot slutten av 1960-tallet kom de første planene om utbygging av Alta-Kautokeinovassdraget. Disse gikk ut på å demme opp Altaelva, slik at det ble et vannmagasin. Konsekvensene av de opprinnelige planene var tap av beiteland, stenging av flyttveier og at bygda Masi ville bli lagt under vann. Protestene mot planene startet i 1970 i Masi, og mange flere runder skulle komme. Utbyggingsplanene ble behandlet helt oppe i Høyesterett. I 1973 vedtok Stortinget planene, da med en fredning hvor bygda Masi ikke ble lagt under vann (Sannhet- og forsoningskommisjonen, 2023).

Samiske organisasjoner, med Kautokeino og Alta kommuner i ryggen, var sterkt imot planene til tross for at Masi var fredet. Mot slutten av 1970-tallet tok demonstrasjonene seg opp ved at en gruppe kalt Samisk aksjonsgruppe sultestreiket utenfor Stortinget. Dette fikk enda mer medieoppmerksomhet enn det Alta-saken allerede hadde fått. Regjeringen stoppet midlertidig anleggsarbeidet etter en ukes sultestreik. I 1980 vedtok Stortinget nok en gang planene, og i januar 1981 skulle anleggsarbeidet starte.

Folkeaksjonen baserte seg på sivil ulydighet med et stort antall demonstranter lenket fast med kjetting. Demonstrasjonen var den største politiaksjonen siden andre verdenskrig. Samme dag som demonstrasjonene startet (14. januar 1981), ble kjettingene kuttet og demonstrantene ble fraktet til Alta, samtidig som anleggsarbeidet ble igangsatt.

En knapp uke etter ble nok en sultestreik satt i gang i Oslo. Samtidig krevde Norske Samers Riksforbund (NSR) at anleggsarbeidet skulle stoppes på grunn av samiske kulturminner. Etter at kulturminneregistreringen var fullført, anså samiske organisasjoner at Alta-saken var tapt. Det siste forsøket på å få stoppet planene var et sprengningsforsøk på anleggsbrua som går over Tverrelva i 1982. Forsøket gikk galt og en av aksjonistene mistet armen (Sannhets- og forsoningskommisjonen, 2023).

Konsekvensene av utbyggingen av Alta kraftverk var blant annet tap av beiteareal og flyttleier, samt at neddemmingstrusselen skapte stor uro i Masi. Mange ressurspersoner flyttet, utviklingen i jordbruket stagnerte og eldre ba om å ikke bli gravlagt i bygda (Utsi, 2000). Næringslivet i bygda i 2024 består i stor grad av en liten dagligvarehandel, et turistsenter og reiselivsbedriften Čávžo Safari.

Neddemmingstrusselen og kampen mot overmakten i Alta-saken er fortsatt et traume for det samiske folket, spesielt for bygda Masi. De positive virkningene av kampen førte blant annet til opprettelsen av Sametinget. For bygda Masi ble det ikke gjort noen skadereduserende tiltak (Referansegruppegruppen for Máze dokumentasjonssenter, 2023). Gjennom blant annet interessentkartleggingen og folkemøtet i Masi 3. september 2024 har det blitt klart at tiltaket Alta kraftverk A3 ripper opp gamle sår i Masi.

3.3.3 Folkehelse i den samiske befolkningen

Samiske menn har dårligere helse, levekår og livskvalitet sammenlignet med majoritetsmenn. De rapporterer lavere utdanning, økonomiske utfordringer, samt lavere trivsel og trygghet i nærmiljøet. De skårer også lavere på livskvalitetsmål og sosial støtte, og flere sliter med psykiske plager. I tillegg er det færre samiske menn som vurderer sin helse som god eller svært god (Sannhets- og forsoningskommisjonen, 2023).

Samiske kvinner presterer også dårligere enn majoritetskvinner på lignende områder, med lavere utdanning og flere økonomiske vansker. Funnene fra Senter for samisk helseforskning avviker fra SAMINOR-undersøkelsen, som viste at samiske kvinner hadde høyere utdanning enn ikke-samiske kvinner. Samiske kvinner rapporterer lavere grad av trivsel og trygghet i nærmiljøet, og færre oppgir god helse sammenlignet med ikke-samiske kvinner. Når det gjelder helse og livskvalitet, skårer samiske

kvinner generelt bedre enn samiske menn, bortsett fra innen psykisk helse, hvor kvinnene rapporterer flere problemer. Både samiske menn og kvinner opplyser at de opplever indre konflikter, maktesløshet og ansvar for å bevare kultur, språk og identitet, noe som fører til skam og internalisert undertrykkelse. Til tross for norskningsprosessen, har mange samer klart å videreføre samisk kultur til neste generasjon, og samisk språk forblir en viktig del av identiteten (Sannhets- og forsoningskommisjonen, 2023).

Folkemøtet i Masi i september 2024 og andre kilder som rapporten «Masi 2000 (Utsi)», viser til negative erfaringer knyttet til utbyggingen av Alta kraftverk. På folkemøtet ble det gitt innblikk i lokalbefolkningens opplevelse av at «bygda har blødd» og at ingen kompensierende tiltak ble gjort etter utbyggingen av kraftverket. Andre sosiokulturelle forhold ble også belyst, i tillegg til de psykologiske virkningene for lokalbefolkningen som blusser opp på grunn av usikkerheten av et nytt tiltak på kraftverket. Den historiske dimensjonen av samisk kultur og identitet er preget av norskningsprosesser og systematisk marginalisering, noe som fortsatt påvirker helsen og livskvaliteten til samiske menn og kvinner i dag. I områder som Masi, hvor gamle sår fra fortiden gjenåpnes i forbindelse med nye utbyggingssaker, kan dette føre til en forsterket følelse av usikkerhet og avmakt. Et viktig grep kan være å anerkjenne hvordan historiske traumer kan påvirke den psykiske helsen, slik som skam og internalisert undertrykkelse som nevnes i Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport.

Usikkerhet knyttet til nye utbyggingssaker kan ha konsekvenser for folkehelsen i den samiske befolkningen. Dersom samisk lokalbefolkning opplever at deres stemmer ikke blir hørt i beslutningsprosesser, kan dette skape en følelse av maktesløshet og manglende kontroll over egen fremtid. Denne opplevelsen kan forverre eksisterende helseutfordringer og føre til økt stress og andre psykiske plager. For å motvirke følelsen av avmakt, er god informasjon om hva tiltakene innebærer avgjørende. Når innbyggere får klar og tilgjengelig informasjon, kan de bedre forstå konsekvensene av utbyggingene, noe som kan redusere usikkerhet og frykt. Videre er det avgjørende å legge til rette for reell medvirkning og deltakelse i prosessen. Dette kan inkludere folkemøter, informasjonsskriv og andre plattformer der samiske lokalbefolkning kan uttrykke sine bekymringer og få informasjon.

Effektive og gjennomførbare skadereduserende tiltak er også essensielle for å bygge tillit. Når det er klart at det tas hensyn til konsekvenser for samisk kultur- og næringsutøvelse, kan det bidra til å lette bekymringer og opplevelser av maktesløshet. Manglende tiltak eller utydelige planer kan derimot forsterke opplevelsen av at samiske samfunn blir oversett, noe som kan ha negative konsekvenser for folkehelsen.

I de to kommunene som nevnes kan tiltak som fremmer kulturell identitet, språklig revitalisering og støtte til psykisk helse være av stor betydning. Dette kan bidra til å styrke fellesskapet og redusere følelser av isolasjon og avmakt. Å ivareta og styrke den samiske kulturen som en del av utbyggingsprosjekter, kan også være en viktig strategi for å motvirke negative helseutfall og fremme livskvalitet.

3.4 Barn og unge

I Alta og Kautokeino kommuner er det henholdsvis to og seks samiske barnehager. I skoleåret 2014/15 opplyser Alta kommune å ha 37 elever som har samisk som førstespråk og 180 elever som har samisk som andrespråk (SSB, 2023). I Kautokeino undervises alle barn og unge i og på samisk. Barn og unge skal ha mulighet til å opprettholde og videreutvikle sin samiske kultur og identitet. Dette sikres blant annet gjennom nærmiljø, anlegg og arealer der barn og unge kan samhandle med hverandre og andre generasjoner (Kautokeino kommune, 2024). Det er ikke områder i tilknytning til tiltaksområdet som vurderes å ha en spesiell funksjon for barn og unges opprettholdelse og videreutvikling av sin samiske kultur og identitet. Dette temaet vurderes derfor ikke nærmere i kap. 4.

3.5 Sikre dyrka og dyrkbar jord for samisk kulturutøvelse

I influensområdet består landskapet av relativt åpent dallandskap, under skoggrensen. Det vurderes ikke å inneholde områder for dyrka eller dyrkbar jord for jordbruksproduksjon og beiteområder til husdyr knyttet til samisk kulturutøvelse. Dette temaet vurderes derfor ikke nærmere i kap. 4.

4 Konsekvensanalyse

Konsekvensanalysen er gjort i henhold til metodikken beskrevet i kap. 2. Konsekvensanalysen beskriver både permanente og midlertidige påvirkninger i anleggs- og driftsfasen. Virkninger i anleggsfasen blir imidlertid kun vektlagt i fastsettelsen av påvirkning, hvis de gir varige endringer for underkategorien.

4.1 Samisk nærings- og kulturutøvelse

Anleggsfase

I anleggsfasen vil noe støy og støv kunne forventes rundt portalbygget, ved Sautso transformatorstasjon og langs Stillaveien. Čávžo Safari sin virksomhet i vassdraget oppstrøms demninga har sesong fra juni til oktober, der båten stopper ved demninga. Demninga er 2,5 km fra portalbygget og over 1,5 km fra Sautso transformatorstasjon. Støy fra disse områdene vurderes å være ikke hørbar, eller så diffus at den ikke vil forstyrre safariens aktivitet. Eventuelle forstyrrelser vil kun være midlertidige i anleggsperioden.

Driftsfase

I driftsfasen vil tiltaket ikke føre til nye arealbeslag, endringer i manøvreringsreglementet for magasinet i Virdnejávri, endringer i Altaelva nedstrøms utslippstunnelen eller betydelig økt trafikk eller støy. Tiltaket vil derfor ikke påvirke samisk kultur og næringsutøvelse i influensområdet sammenlignet med referansesituasjonen.

Samlet vurdering

Den varige konsekvensen for naturen som grunnlag for samisk nærings- og kulturutøvelse vurderes å være *ubetydelig*.

4.2 Tradisjonell utmarksbruk

Anleggsfase

I anleggsfasen synes tradisjonell utmarksbruk, for eksempel bærsanking og andre rolige utmarksaktiviteter, å kunne påvirkes i noen grad. Allerede i referansesituasjonen er det utstrakt aktivitet på Stillaveien, men det forventes en periodevis betydelig økning i trafikk og støy fra veien, både i og utenom stengeperiodene for Stillabommen. Økt trafikk kan kanskje føre til noe mer forurensning i form av støv, som vil kunne forringe kvaliteten på bær og andre naturressurser midlertidig i umiddelbar nærhet til Stillaveien.

De midlertidige virkningene for tradisjonell utmarksbruk i anleggsfasen vurderes å være liten negativ. Det forventes imidlertid ikke at disse virkningene vil vedvare etter at anleggsarbeidet er ferdigstilt. Midlertidige virkninger skal ikke vektlegges i fastsettingen av varig konsekvens.

Driftsfase

I driftsfasen vil tiltaket ikke føre til nye arealbeslag, endringer i manøvreringsreglementet for magasinet i Virdnejávri, endringer i Altaelva nedstrøms utslippstunnelen eller betydelig økt trafikk eller støy. Tiltaket vil derfor ikke påvirke tradisjonell utmarksbruk i influensområdet sammenlignet med referansesituasjonen.

Samlet vurdering

Den varige konsekvensen for tradisjonell utmarksbruk vurderes å være *ubetydelig*.

4.3 Sosiokulturelle forhold

Anleggsfase

Det er ikke avdekket at språk- og kultursituasjon i influensområdet har sammenhenger med dette tiltaket.

Det historiske bakteppet til Alta kraftverk og Alta-aksjonene er et underliggende forhold som forventes å kunne trigge reaksjoner i forbindelse med anleggsfasen. Opplevelsen for tidsvitner og annen befolkning i Masi og omegn er at Alta kraftverk har direkte sammenheng med bygda Masi sin nåværende situasjon med blant annet befolkningsnedgang og begrenset næringsaktivitet. Et nytt tiltak som assosieres med Alta-aksjonene skaper usikkerhet hos befolkningen i Masi, og forventes å gi negative reaksjoner i bygda.

Det historiske bakteppet til Alta kraftverk og Alta-aksjonene bærer med seg sår i den samiske lokalbefolkningen, som fortsatt preger opplevelsen av nye utbyggingsprosjekter. For innbyggerne i Masi, som har vært vitne til konsekvensene av kraftutbyggingen, tyder kunnskapsinnhenting på at deres opplevelse er at Alta kraftverk har bidratt til befolkningsnedgang og begrenset næringsaktivitet i bygda. Når nye tiltak som assosieres med disse historiske hendelsene nå reises, skapes det usikkerhet i lokalsamfunnet. Hvordan prosessen rundt dette tiltaket håndteres, fra informasjon til involvering av lokalbefolkningen, kan ha en avgjørende innvirkning på de reaksjonene som oppstår. Om befolkningen opplever reell medvirkning og får tilgang til god, tydelig informasjon om prosjektets innhold og konsekvenser, kan dette bidra til å dempe negative reaksjoner og gi en følelse av kontroll. Derimot, hvis prosessen oppleves som lukket og uoversiktlig, kan det forsterke usikkerheten og motstanden, og i verste fall skape nye sår og psykiske belastninger for befolkningen i Masi og det samiske samfunnet generelt. Det er derfor særlig viktig å tilrettelegge for en åpen dialog, slik at fortidens traumer ikke gjenoppleves i lys av nåtidens utfordringer.

Hvor vidt reaksjonene blir midlertidig knyttet til planleggingsfasen eller om de også strekker seg inn i anleggsfasen (og ev. driftsfasen), vil blant annet avhenge av hvordan prosessen og kommunikasjonen blir gjennomført. De forutsatte tiltakene omfatter et årlig, åpent informasjonsmøte i Alta, samt et nytt folkemøte i Masi i forbindelse med konsesjonssøknaden. Det er per nå ikke mulig å vurdere hvordan overnevnte møter vil oppleves av befolkningen i Masi og det samiske samfunnet.

Folkehelsen til samisk befolkning, spesielt psykisk helse er generelt dårligere enn for majoritetsbefolkningen i Norge. Dette må antas å gjelde for samisk befolkning også i influensområdet. De historiske faktorene kan også i denne sammenheng antas å påvirke samisk befolkning i influensområdet.

Driftsfase

I driftsfasen vil tiltaket ikke føre til nye arealbeslag, endringer i manøvreringsreglementet for magasinet i Virdnejávri, endringer i Altaelva nedstrøms utslippstunnelen eller betydelig økt trafikk eller støy. Det er ikke avdekket spesielle forhold knyttet til driftsfasen som vil derfor påvirke sosiokulturelle forhold i influensområdet sammenlignet med referansesituasjonen, ut over de mulige negative virkningene som blir utløst allerede i planleggingsfasen av prosjektet og som er belyst i avsnittet om anleggsfasen.

Samlet vurdering

Den varige konsekvensen for sosiokulturelle forhold vurderes å være *liten negativ*. Dette er en betinget vurdering, som blant annet avhenger av hvordan prosessen og kommunikasjonen blir gjennomført i videre faser av prosjektet.

4.4 Usikkerhet ved konsekvensanalysen

Usikkerheter ved konsekvensanalysen kan oppstå fra flere faktorer som kan påvirke vurderingene av både anleggs- og driftsfaser.

I anleggsfasen kan for eksempel støy og trafikk påvirke dyrelivet og tradisjonell utmarksbruk, men usikkerheten ligger i hvor alvorlig denne påvirkningen vil være. I tillegg kan kulturelle og sosiale faktorer, som hvordan den samiske befolkningen opplever tiltaket på bakgrunn av historiske hendelser, gi varierende reaksjoner som er vanskelige å kvantifisere.

Samlet sett kan usikkerheter i vurderingene føre til overvurdering eller undervurdering av de faktiske konsekvensene for både miljøet og lokalsamfunnet. Fagrapporten legger føre-var-prinsippet til grunn for vurderingene av konsekvens. Det innebærer at mulig risiko og usikkerhet er bakt inn i vurderingene, selv om disse ikke nødvendigvis kommer til å oppstå.

5 Samlet konsekvens for samisk kultur- og næringsutøvelse

Tabell 5-1 oppsummerer konsekvens for de ulike delkategoriene innenfor influensområdet.

Tabell 5 - 1 Oppsummering av konsekvenser for samisk kultur- og næringsutøvelse

	Deltema	Alternativ 0	Alternativ 1
Konsekvensutredning samisk kultur- og næringsutøvelse	Naturen som grunnlag for samisk nærings- og kulturutøvelse	0	Ubetydelig konsekvens
	Tradisjonell utmarksbruk	0	Ubetydelig konsekvens
	Sosiale og kulturelle forhold	0	Liten negativ*
	Barn og unge	0	Ikke relevant
	Dyrka mark og dyrkbar jord for samisk kulturutøvelse	0	Ikke relevant
	Samlet vurdering for samisk kultur- og næringsutøvelse	Ingen endring i forhold til dagens driftsforhold	Liten negativ*
	Begrunnelse for samlet konsekvens		Av de vurderte deltemaene har ett deltema konsekvensgraden <i>liten negativ</i> , to deltema har <i>ubetydelig</i> konsekvensgrad og to deltema er <i>ikke relevante</i> for utredningen. Deltemaet med liten negativ konsekvensgrad er førende for at samlet konsekvens er satt til <i>liten negativ</i> .

* Betinget av hvordan prosessen og kommunikasjonen i videre faser blir gjennomført.

6 Skadereduserende tiltak

Dette kapittelet oppsummerer forslag til skadereduserende tiltak som kan bidra til å redusere eller kompensere skade for samisk kultur- og næringsutøvelse i forbindelse med utvidelse av Alta kraftverk A3.

Forslagene er bygd opp rundt tiltakshierarkiet (se kap. 2.3.4). Tiltakshierarkiet er forankret og utdypet i konsekvensutredningsforskriften (2017) og Miljødirektoratets håndbok for konsekvensutredning av klima og miljø (2022). I de tilfeller hvor det ikke er mulig å unngå skade, skal skaden begrenses eller de ødelagte områdene skal istandsettes. Som siste utvei kan kompensasjon vurderes. Rekkefølgen tiltakene blir presentert i nedenfor er derfor veiledende for hvilken prioritet disse har i henhold til tiltakshierarkiet.

6.1 Forutsatte tiltak

Tiltakene som er listet opp i dette avsnittet er tiltak som allerede er innarbeidet tidligere i prosessen eller som er forutsatt innarbeidet i konsesjonssøknaden ved vurdering av påvirkning og konsekvens for fagtemaet.

6.1.1 Begrense

- Statkraft kjører et åpent informasjonsmøte i Alta en gang i året om prosjektets fremdrift.
- Statkraft holder et nytt folkemøte i Masi i forbindelse med konsesjonssøknad og behandlingen av denne.

6.2 Foreslåtte tiltak

Tiltakene som er listet opp i dette avsnittet er tiltak som er foreslått som følge av konsekvensutredningen for samisk kultur- og næringsutøvelse, men som ikke er innarbeidet i konsesjonssøknaden.

6.2.1 Begrense

- Vurdere behov for flere folkemøter eller lignende arenaer for kommunikasjon/informasjon gjennom planleggings- og gjennomføringsfasen, der lokalbefolkningen i Masi og øvrig samisk befolkning i Alta og Kautokeino kommuner inviteres spesielt.

Referanser

- Alta kommune. (2015). *Alta vil*.
<https://img5.custompublish.com/getfile.php/4940585.2875.ntsmla7zb7pqjt/Alta%2Bvil%2B2015-2027.pdf?return=www.alta.kommune.no>
- Alta kommune. (u.å.). *Velkommen til Alta*. <https://www.alta.kommune.no/om-alta-kommune.544429.no.html>
- Cavzo Safari. (2024). <https://cavzo.no/>
- Energiloven. (1990). *Lov om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m.* (LOV-1990-06-29-50). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1990-06-29-50>.
- Konsekvensutredningsforskriften. (2017). *Forskrift om konsekvensutredninger*. (FOR-2017-06-21-854). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-06-21-854>.
- Miljødirektoratet. (2022). *Konsekvensutredninger for klima og miljø. Håndbok M-1941. Revidert 01.09.2023*. <https://www.miljodirektoratet.no/konsekvensutredninger>.
- Naturmangfoldloven. (2009). *Lov om forvaltning av naturens mangfold*. (LOV-2009-06-19-100). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100>.
- NVE. (u.d.a). *Konsesjonssak 420 kV kraftledning Skaidi-Hammerfest*. <https://www.nve.no/konsesjon/konsesjonssaker/konsesjonssak/?type=A&id=7508>.
- NVE. (u.d.b). *Konsesjonssak 420 kV Skaidi-Lebesby*. <https://www.nve.no/konsesjon/konsesjonssaker/konsesjonssak?id=4393&type=A-1>.
- NVE. (u.d.c). *NVE Temakart - nedlastede fagdata*. Fonte: NVE Nedlastingsportal: <https://nedlasting.nve.no/gis/>
- Plan- og bygningsloven. (2008). *Lov om planlegging og byggesaksbehandling*. (LOV-2008-06-27-71). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>.
- Statnett. (2024). *Vedtak om samtykke til forhåndstiltredelse Skaidi-Hammerfest*. Publisert 13.03.2024. <https://www.statnett.no/vare-prosjekter/region-nord/skaidi-hammerfest/nyhetsarkiv-skaidi-hammerfest/vedtak-om-forhandstiltredelse-skaidi-hammerfest/>.
- Vassdragsreguleringsloven. (1917). *Lov om regulering og kraftutbygging i vassdrag*. (LOV-1917-12-14-17). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1917-12-14-17>.
- Wikipedia. (u.d.). *Vannkraft - Metoder for vassdragsregulering for kraftsproduksjon*. <https://no.wikipedia.org/wiki/Vannkraft>.